

**Päätös jatkoselvitykseen ryhtymisestä yrityskauppa-asiassa
Mehiläinen Yhtiöt Oy / Pihlajalinna Oyj**

Sisällys

1	Asia.....	3
2	Asian vireilletulo	3
3	Ratkaisu.....	3
4	Osapuolet ja niiden harjoittama liiketoiminta	3
5	Yrityskauppalvontaa koskevien säännösten soveltuminen järjestelyyn.....	3
6	Relevantit markkinat ja osapuolten markkina-asema.....	4
6.1	Yksityiset terveystalvelut	4
6.2	Terveydenhuollon ulkoistukset ja ostopalvelut	16
6.3	Sosiaalipalvelut	22
6.4	KKV:n alustava arvio relevanteista markkinoista	28
7	Yrityskaupan kilpailuvaikutukset.....	29
7.1	Yksityisesti tuotettujen terveystalveluiden markkinat	29
7.2	Terveydenhuollon ulkoistusten ja ostopalveluiden markkinat	30
7.3	Sosiaalipalveluiden markkinat	31
7.4	KKV:n alustava arvio mahdollisista kilpailuvaikutuksista	32
8	Johtopäätös	33
9	Sovelletut säännökset.....	33
10	Muutoksenhaku	33
11	Lisätiedot.....	34

1 Asia

Jatkoselvitykseen ryhtyminen yrityskauppa-asiassa Mehiläinen Yhtiöt Oy / Pihlajalinna Oyj.

2 Asian vireilletulo

Kilpailu- ja kuluttajavirastolle ("KKV" tai "virasto") on 10.2.2020 ilmoitettu järjestely, jossa Mehiläinen Yhtiöt Oy ("Mehiläinen" tai "ilmoittaja") hankkii määräysvallan Pihlajalinna Oyj:ssä ("Pihlajalinna").

3 Ratkaisu

Kilpailu- ja kuluttajavirasto ryhtyy asiassa kilpailulain 26 §:n 1 momentin nojalla jatkoselvitykseen, jossa tutkitaan, estääkö käsiteltävänä oleva yrityskauppa kilpailulain 25 §:ssä tarkoitetulla tavalla olennaisesti tehokasta kilpailua Suomen markkinoilla tai niiden oleellisella osalla erityisesti siitä syystä, että sillä luodaan määräävä markkina-asema tai vahvistetaan sitä.

4 Osapuolet ja niiden harjoittama liiketoiminta

1. **Mehiläinen** on terveys- ja sosiaalipalveluita tarjoava konserni, joka toimii laaja-alaisesti yksityisrahoitteisten terveyspalveluiden ja julkisrahoitteisten terveys- ja sosiaalipalveluiden markkinoilla. Mehiläisen pääomistaja on CVC Capital Partnersin ("CVC") hallinnoimat rahastot.
2. **Pihlajalinna**-konserni tuottaa sosiaali- ja terveydenhuoltopalveluita sekä hyvinvointipalveluita yksityisasiakkaille, yrityksille, vakuutusyhtiöille ja julkisyhteisöille yksityisillä lääkäriasemilla, terveyskeskuksissa, hammasklinikoilla, sairaaloissa ja liikuntakeskuksissa¹ eri puolilla Suomea. Pihlajalinnan osake on noteerattu Nasdaq Helsingin pörsissä.

5 Yrityskauppavalvontaa koskevien säännösten soveltuminen järjestelyyn

3. Mehiläinen-konsernin maailmanlaajuinen liikevaihto vuonna 2018 oli noin 915,9 miljoonaa euroa, joka kertyi lähes kokonaisuudessaan Suomesta. Pääomasijoitusyhtiö CVC:n yhteenlaskettu maailmanlaajuinen liikevaihto vuonna 2018 oli noin [ ]² miljardia euroa. Pihlajalinna-konsernin maailmanlaajuinen liikevaihto vuonna 2018 oli noin 487,8 miljoonaa euroa, joka kertyi kokonaisuudessaan Suomesta.

---

¹ Ilmoittajan mukaan ainoastaan Pihlajalinna tarjoaa kuntosalipalveluita Forever-liikuntakeskusketjussaan Suomessa, eikä kyseisillä palveluilla ole merkittävää yhteyttä yrityskaupan osapuolten tarjoamiin sosiaali- ja terveyspalveluihin. Ilmoittaja arvioi Pihlajalinnan valtakunnallisen markkinaosuuden olevan kyseisellä markkinalla vain noin [0–5] %.

² Hakasulkeisiin merkityissä kohdissa tieto tai tarkka tieto on poistettu liikesalaisuutena.

4. Järjestely kuuluu EY:n yrityskeskittymien valvonnasta annetun asetuksen (139/2004) soveltamisalaan, mutta Euroopan komissio on 28.1.2020 antamallaan päätöksellä siirtänyt asian käsittelyn kokonaisuudessaan Suomeen. Tapauksen siirryttyä komissiolta KKV:n tutkittavaksi asiaan sovelletaan kansallista yrityskauppavalvontaa koskevaa lainsäädäntöä.

6 Relevantit markkinat ja osapuolten markkina-asema

6.1 Yksityiset terveystalvelut

5. Yksityisen terveydenhuollon palveluntuottajat myyvät perus- ja erikoissairaanhoidon palveluita sekä yksityisasiakkaille että julkisyhteisöille. Ilmoittajan mukaan yksityisten terveystalveluiden markkinoita voidaan jaotella maksajatahon mukaan i) yksityisasiakkaille tarjottaviin terveystalveluihin (ml. lääkäri-, sairaala- ja suun terveydenhuollon palvelut), ii) työterveystalveluihin, iii) vakuutusyhtiöpalveluihin sekä iv) kuntien ja kuntayhtymien ulkoistuksiin ja ostopalveluihin. Määrittely perustuu siihen, että palvelujen käyttäjä ja maksaja eroavat usein toisistaan palvelun lopullisen käyttäjän ollessa kuitenkin aina yksittäinen ihminen.

6.1.1 Yksityisasiakkaille tarjottavat terveystalvelut

Lääkäripalvelut

6. Ilmoittajan mukaan yksityisasiakkaille tarjottavat lääkäripalvelut koostuvat yleis- ja erikoislääkäreiden vastaanottopalveluista sekä vastaanottopalveluiden yhteydessä tehdyistä pientoimenpiteistä. Ilmoittaja katsoo perustelluksi tarkastella markkinaa yhtenä kokonaisuutena koostuen kaikista lääkärikeskuksissa tyypillisesti tuotetuista palveluista, joista merkittävimmän osan muodostavat lääkäreiden tuottamat palvelut. Ilmoittaja laskee näin ollen lääkäripalveluiden markkinaan kuuluvaksi myös tukipalveluina laboratorio-, kuvantamis-, fysioterapia- ja psykoterapiapalvelut.³ Ilmoittaja pitää yksityisasiakkaille tarjottavien lääkäripalvelujen maantieteellistä markkinaa lähtökohtaisesti seutukuntatasoisena, sillä yksityisasiakkaat käyttävät pääsääntöisesti kodin tai työpaikan lähellä sijaitsevia lääkäripalveluita.
7. Ilmoittaja katsoo yksityisen ja julkisen lääkäripalveluiden tarjonnan kuuluvan samalle tuotemarkkinalle.⁴ Yksityisen ja julkisen sektorin palveluntarjonta on ilmoittajan näkemyksen mukaan pitkälti toisiaan korvaavaa, eikä

³ Ilmoittajan mukaan tukipalvelut tuotetaan tyypillisesti lääkäri- ja sairaalapalveluiden yhteydessä lääkärin lähettyellä osana laajempaa palvelukokonaisuutta, esimerkiksi tarkemman diagnoosin saamiseksi tai osana jatkohoittoa. Näin ollen asiakas ei yleensä tee erillistä valintaa niiden osalta.

⁴ Ilmoittajan mukaan yksityisten toimijoiden tuottamat lääkäripalvelut vastaavat pääasiassa kiireettömän hoidon tarpeeseen. Ensihoitoa ja kiireellistä sairaanhoitoa vaativat tilanteet, kuten onnettomuudet ja äkilliset sairauskoh-
taukset, kuuluvat julkisyhteisöjen järjestämisvastuulle. Julkinen sektori tuottaa yhtä lailla myös kiireettömän terveydenhuollon palveluita, jolloin se ilmoittajan näkemyksen mukaan kilpailee yksityisten palveluntuottajien kanssa.

kiireettömän hoidon tarjoaminen lähtökohtaisesti edellyttä erityisiä fasiliiteetteja tai laitteita. Ilmoittaja näkee eroja hoitoon pääsyn nopeudessa ja hinnassa, mutta nämä erot eivät sen mukaan itsessään tarkoita, että julkinen ja yksityinen eivät kuuluisi samalle markkinalle.

8. Ilmoittajan mukaan Mehiläisellä on noin 70 lääkärikeskusta hieman yli 30 paikkakunnalla sekä neljä lapsettomuusklinikkaa. Pihlajalinnalla lääkärikeskuksia on noin 60 hieman yli 40 paikkakunnalla sekä yksi lapsettomuusklinikka. Ilmoittaja katsoo, että Pihlajalinnan lääkärikeskustoiminta on kuitenkin volyymiltaan huomattavasti Mehiläistä pienimuotoisempaa. Yrityskaupan osapuolilla on päällekkäistä toimintaa 21 seutukunnassa.⁵
9. Osapuolten yhteenlaskettu markkinaosuus valtakunnallisilla markkinoilla vuonna 2018 yksityinen ja julkinen palveluntarjonta huomioiden oli ilmoittajan arvion mukaan noin [0–5] %. Ilmoittaja on esittämänsä markkinamäärittelyn lisäksi toimittanut tietoja markkinoista ilman julkisen palveluntarjonnan osuutta sekä segmentoituna eri palveluittain lääkäri-, kuvantamis-, laboratorio- ja fysioterapiapalveluihin.

---

⁵ Päällekkäisistä paikkakunnista vuoden 2019 aikana Pihlajalinna on alkanut tarjota lääkäripalveluita Espoossa, Lahdessa, Rovaniemellä ja Vaasassa. Molemmat yrityskaupan osapuolet ovat aloittaneet lääkäripalveluiden tarjonnan vuoden 2019 aikana lisäsalmissa.

Lääkäri- ja tukipalveluiden markkinat⁶ ilman julkista palveluntarjontaa (2019):

Valtakunnallinen / Seutukunta	Kokonaismarkkina lääkäri- ja tukipalvelut (myynnin arvo, MEUR)	Lääkäri- ja tukipalvelut, markkinaosuus:		Lääkäripalvelut ⁷ , markkinaosuus:		Kuvantaminen ⁸ , markkinaosuus:		Laboratorio ⁹ , markkinaosuus:	
		Mehiläinen (%)	Pihlajalinna (%)	Mehiläinen (%)	Pihlajalinna (%)	Mehiläinen (%)	Pihlajalinna (%)	Mehiläinen (%)	Pihlajalinna (%)
Valtakunnallinen	[850-950]	[10-20]	[5-10]	[20-30]	[5-10]	[10-20]	[5-10]	[30-40]	[5-10]
Helsingin	[300-400]	[10-20]	[0-5]	[20-30]	[5-10]	[10-20]	[0-5]	[30-40]	[0-5]
Hämeenlinnan	[10-20]	[10-20]	[10-20]	[20-30]	[10-20]	[10-20]	[10-20]	[30-40]	[10-20]
Imatran	[0-10]	[0-5]	[20-30]	[5-10]	[30-40]	[0-5]	[5-10]	[5-10]	[60-70]
Joensuun	[10-20]	[0-5]	[30-40]	[0-5]	[40-50]	[0-5]	[40-50]	[0-5]	[50-60]
Jyväskylän	[20-30]	[10-20]	[0-5]	[10-20]	[0-5]	[10-20]	[0-5]	[10-20]	[0-5]
Jämsän	[0-10]	[0-5]	[10-20]	[5-10]	[20-30]	[0-5]	[0-5]	[10-20]	[30-40]
Kotka-Haminan	[10-20]	[30-40]	[0-5]	[50-60]	[0-5]	[20-30]	[0-5]	[60-70]	[0-5]
Kouvolan	[10-20]	[10-20]	[0-5]	[20-30]	[0-5]	[10-20]	[0-5]	[20-30]	[0-5]
Kuopion	[20-30]	[10-20]	[0-5]	[20-30]	[0-5]	[10-20]	[5-10]	[20-30]	[0-5]
Lahden	[20-30]	[10-20]	[0-5]	[10-20]	[0-5]	[5-10]	[0-5]	[20-30]	[0-5]
Lappeenrannan	[10-20]	[20-30]	[0-5]	[20-30]	[5-10]	[20-30]	[0-5]	[70-80]	[5-10]
Oulun	[40-50]	[10-20]	[0-5]	[20-30]	[0-5]	[10-20]	[0-5]	[40-50]	[0-5]
Pohjois-Satakunnan	[0-10]	[0-5]	[10-20]	[5-10]	[20-30]	[0-5]	[5-10]	[5-10]	[40-50]
Riihimäen	[0-10]	[10-20]	[0-5]	[10-20]	[0-5]	[0-5]	[0-5]	[20-30]	[0-5]
Rovaniemen	[0-10]	[20-30]	[0-5]	[30-40]	[0-5]	[10-20]	[0-5]	[20-30]	[0-5]
Salon	[0-10]	[40-50]	[0-5]	[50-60]	[0-5]	[10-20]	[0-5]	[60-70]	[0-5]
Seinäjoen	[10-20]	[0-5]	[0-5]	[0-5]	[5-10]	[0-5]	[5-10]	[0-5]	[5-10]
Tampereen	[50-100]	[5-10]	[20-30]	[10-20]	[30-40]	[0-5]	[20-30]	[10-20]	[30-40]
Turun	[50-100]	[20-30]	[0-5]	[30-40]	[0-5]	[20-30]	[0-5]	[50-60]	[0-5]
Vaasan	[0-20]	[30-40]	[0-5]	[40-50]	[0-5]	[30-40]	[0-5]	[60-70]	[0-5]
Ylä-Savon	[0-10]	[0-5]	[0-5]	[0-5]	[0-5]	[0-5]	[0-5]	[0-5]	[0-5]

10. Ilmoittajan näkemyksen mukaan Terveystalo (markkinaosuus [20-30] %) valtakunnallisena toimijana tuottaa Mehiläiselle merkittävää kilpailupainetta laajalla toimipaikkaverkostollaan. Lisäksi Aava (markkinaosuus [0-5] %) on ilmoittajan mukaan laajentanut toimintaansa lääkäripalveluissa ja kertonut avaavansa useita toimipisteitä vuoden 2020 aikana. Ilmoittajan mukaan

⁶ Yrityskaupan osapuolten markkinaosuudet fysioterapiapalveluissa ovat ilmoittajan mukaan hyvin pienet, joten kyseisen segmentin lukuja ei esitetä taulukossa.

⁷ Ilmoittaja esittää pelkkien lääkäripalveluiden segmentin kokonaismarkkinan kooksi [400-500] miljoonaa euroa.

⁸ Ilmoittaja esittää kuvantamispalveluiden segmentin kokonaismarkkinan kooksi [100-200] miljoonaa euroa.

⁹ Ilmoittaja esittää laboratoriopalveluiden segmentin kokonaismarkkinan kooksi [50-100] miljoonaa euroa.

Terveystalo toimii kaikilla yrityskaupan osapuolten päällekkäisillä alueilla Haminaa, Kankaanpäästä ja Raisiota lukuun ottamatta. Lisäksi kilpailupainetta luovat ilmoittajan mukaan useat alueelliset ja paikalliset yksityiset terveystalot ja palveluyritykset sekä julkinen palveluntuotanto. Markkinoilla toimii myös tiettyihin lääketieteen erikoisaloihin keskittyneitä toimijoita sekä laboratorio- ja kuvantamispalveluita tuottavia toimijoita, kuten SYNLAB (markkinaosuus [0–5] %).¹⁰

Sairaalapalvelut

11. Ilmoittajan mukaan yksityiset sairaalat tarjoavat asiakkaille palveluita erityisesti kiireettömässä sairaanhoidossa, minkä lisäksi yksityiselle sektorille ohjautuu myös vaikeiden vammojen jatkohoitoa. Ilmoittaja katsoo yksityisasiakkaiden ostamien sairaalapalveluiden tuotemarkkinan muodostuvan päivä- ja lyhytkestoisista kirurgisista toimenpiteistä sekä muista toimenpiteistä, jotka edellyttävät potilaan suhteellisen lyhytaikaista läsnäoloa sairaalassa.¹¹ Ilmoittajan näkemyksen mukaan relevanttia maantieteellistä markkinaa voidaan tarkastella selkeärajaisesti sairaanhoitopiirin tasolla, vaikka käytännössä kuitenkin tietty osa asiakkaista tulee sairaaloihin myös sairaanhoitopiirin rajojen ulkopuolelta.
12. Ilmoittaja katsoo, että yksityisen ja julkisen sektorin tarjoamia sairaalapalveluita on perusteltua tarkastella samalla relevantilla tuotemarkkinalla. Ilmoittajan näkemyksen mukaan yksityinen ja julkinen palvelutuotanto kilpailevat niiden toimenpiteiden osalta, joita molemmat tuottavat ja jotka muodostavat suuren osan tehtävien leikkausten volyyymistä.
13. Ilmoittajan mukaan markkinoilla toimii julkisen sektorin lisäksi laaja kirjo erityyppisiä yksityisiä palveluntarjoajia: yhtäältä laajaa leikkausten ja toimenpiteiden valikoimaa tarjoavia ja toisaalta tiettyyn erikoisalaan erikoistuneita toimijoita (esim. silmä-, syöpä- ja plastiikkakirurgia). Ilmoittajan näkemyksen mukaan perustelluin tapa tarkastella yksityisten ja julkisten sairaaloiden tarjoamia erityyppisiä leikkauksia ja toimenpiteitä on yhtenä kokonaisuutena. Vaikka erilaiset leikkaukset ja toimenpiteet eivät ole asiakkaalle toisensa korvaavia, suuri osa sairaalapalveluita tarjoavista toimijoista tarjoaa pitkälti samojen leikkausten ja toimenpiteiden valikoimaa.
14. Yksityisten sairaalapalveluiden maksajatahoina toimivat ilmoittajan mukaan pääasiassa vakuutusyhtiöt sekä työterveyshuollon järjestämävastuussa olevat työnantajat. Hoitonsa itse maksavia yksityisasiakkaita on vähän ja näihin kuuluu merkittävä määrä toimenpiteitä, joihin asiakas hakee jälkikäteen korvausta vakuutusyhtiöltä. Tästä syystä ilmoittaja katsoo

¹⁰ Markkinaosuudet ovat ilmoittajan arviota vuoden 2019 markkinaosuuksista valtakunnalliselta lääkäri- ja tuki- palveluiden markkinalta.

¹¹ Ilmoittaja katsoo markkinan koostuvan pääasiassa ortopedisistä, korva-, nenä- ja kurkkukirurgisista, gynekologisista ja urologisista sekä yleiskirurgisista leikkauksista sekä muista sairaalassa tehtävistä toimenpiteistä.

tarkoituksenmukaiseksi tarkastella markkinaa yhtenä kokonaisuutena siten, että markkinalle luetaan myynnit kaikille yksityisille maksajatahoille.

15. Ilmoittajan mukaan Mehiläisellä on 14 sairaalaa 14 paikkakunnalla, kun taas Pihlajalinnalla on kahdeksan yksityistä sairaalaa seitsemällä paikkakunnalla. Osapuolten sairaalapalveluita tarjoavissa toimipaikoissa tehdään sekä vaativampia leikkauksia että päiväkirurgisia toimenpiteitä. Osapuolilla on päällekkäisyyksiä viiden sairaanhoitopiirin alueella.
16. Ilmoittaja on arvioinut markkinaa sekä myyntien että leikkaussalien määrän perusteella. Osapuolten yhteenlaskettu markkinaosuus valtakunnallisilla markkinoilla vuonna 2018 yksityinen ja julkinen palveluntarjonta huomioiden oli ilmoittajan arvion mukaan alle [0–5] %. Ilmoittaja on esittämänsä markkinamäärittelyn lisäksi antanut tietoja myös ilman julkisen palveluntarjonnan osuutta sekä jaoteltuna erikseen yksityishenkilöiden (potilaiden) maksamien leikkaustoimenpiteiden osalta.

Yksityisten sairaalapalveluiden markkina kaikki yksityiset maksajatahot mukaan luettuna (2019):

Valtakunnallinen / Sairaanhoitopiiri	Kokonaismarkkina		Mehiläisen markkinaosuus (%)		Pihlajalinnan markkinaosuus (%)	
	<i>Myynti (MEUR)</i>	<i>Salien lkm</i>	<i>Myynti</i>	<i>Salien lkm</i>	<i>Myynti</i>	<i>Salien lkm</i>
<i>Valtakunnallinen</i>	[150-250]	[150-250]	[20–30]	[10–20]	[10–20]	[10–20]
<i>Helsingin ja Uudenmaan</i>	[50-100]	[50-70]	[10–20]	[10–20]	[10–20]	[20–30]
<i>Pohjois-Savon</i>	[0-10]	[10-20]	[30–40]	[20–30]	[20–30]	[20–30]
<i>Pohjois-Pohjanmaan</i>	[10-20]	[10-20]	[20–30]	[10–20]	[5–10]	[10–20]
<i>Pirkanmaan</i>	[20-40]	[20-40]	[5–10]	[10–20]	[10–20]	[10–20]
<i>Varsinais-Suomen</i>	[20-40]	[10-30]	[50–60]	[20–30]	[0–5]	[10–20]

Yksityishenkilöiden maksamat sairaalapalvelut (2019):

Valtakunnallinen / Sairaanhoidopiiri	Kokonaismarkkina (myynnin arvo, MEUR)	Mehiläisen markkinaosuus, %	Pihlajalinnan markkinaosuus, %
<i>Valtakunnallinen</i>	[50-100]	[10-20]	[10-20]
<i>Helsingin ja Uudenmaan</i>	[20-40]	[10-20]	[10-20]
<i>Pohjois-Savon</i>	[0-10]	[10-20]	[10-20]
<i>Pohjois-Pohjanmaan</i>	[0-10]	[10-20]	[0-5]
<i>Pirkanmaan</i>	[10-20]	[5-10]	[5-10]
<i>Varsinais-Suomen</i>	[10-20]	[60-70]	[0-5]

17. Julkinen ja yksityinen sektori ovat ilmoittajan mukaan lähestyneet toisiaan merkittävästi, minkä lisäksi julkisen sektorin keskittämistoimet ja niiden mukanaan tuoma laatu- ja määrä sääntely luovat alati kasvavaa kilpailupainetta yksityisten tuottamiin sairaalapalveluihin. Ilmoittajan mukaan yksityisistä toimijoista Terveystalolla (markkinaosuus [20–30] %) on valtakunnallinen sairaalaverkosto, minkä lisäksi OP Ryhmään kuuluvalla Pohjola Sairaalalla (markkinaosuus [10–20] %) on erityisesti ortopediaan ja urheiluvammojen hoitoon keskittynyt viiden yksityissairaalan verkosto.¹² Ilmoittaja pitää myös mahdollisena, että osa Aavan uusista toimipaikoista saattaisi käsittää sairaalapalveluiden tarjontaa. Lisäksi silmäsairauksiin erikoistuneilla sairaaloilla on ilmoittajan mukaan kilpailun kannalta tärkeä merkitys, koska silmäsairaudet ja silmäleikkaukset kuuluvat yleisimpien leikkaustoimenpiteiden joukkoon.¹³ Ilmoittajan mukaan erityisesti pääkaupunkiseudulla ja suurimmissa kaupungeissa toimii myös sairaaloita, jotka ovat erikoistuneet tiettyjen sairauksien hoitoon.

Suun terveydenhuollon palvelut

18. Suun terveydenhuollon palveluita tarjoavat sekä julkinen että yksityinen sektori. Ilmoittaja katsoo suun terveydenhuollon markkinoihin kuuluvan suun ja hampaiden terveyteen ja estetiikkaan liittyvät palvelut, joita tarjoavat hammaslääkärit ja suuhygienistit, sekä näihin palveluihin liittyvinä tukitoimintoina hammaslaboratorio- ja kuvantamispalveluita sekä hammaslääketieteellistä diagnostiikkaa. Ilmoittajan mukaan palveluita on tarkoituksenmukaista tarkastella yhtenä kokonaisuutena segmentoimatta niitä eri asiakasryhmien mukaan, sillä yrityskaupan osapuolten liikevaihto muodostuu

¹² Markkinaosuudet ovat ilmoittajan arvioita vuoden 2019 valtakunnalliselta yksityisten sairaalapalveluiden markkinalta.

¹³ Ilmoittajan mukaan esimerkiksi Coronarian hankkimalla Silmäasema-ketjulla on valtakunnallinen 13 silmäsairaalan verkosto.

lähes kokonaisuudessaan yksityisasiakkaille tarjottavista suun terveydenhuollon palveluista.¹⁴

19. Ilmoittaja katsoo, toisin kuin KKV aiemmassa päätöskäytännössään,¹⁵ että yksityinen ja julkinen suun terveydenhuolto kuuluvat samalle tuotemerkkinalle. Ilmoittajan näkemyksen mukaan erot julkisen ja yksityisen sektorin asiakasryhmissä ovat vähäisiä, eivätkä itsessään viittaa siihen, että yksityinen ja julkinen suun terveydenhuolto eivät olisi toisiaan korvaavia. Lisäksi suuri osa julkisella ja yksityisellä annettavasta hoidosta on perushammashoitoa, eikä asiakkaan näkökulmasta hoidossa ole merkittäviä eroja. Suun terveydenhuollossa hammaslääkärin ja potilaan välinen hoitosuhde on korostunut, ja potilaat hyvin usein valitsevat hoitopaikkansa hammaslääkärin perusteella. Julkinen palveluntarjonta on ilmoittajan mukaan asiakkaille houkutteleva sen ollessa jonkin verran yksityistä palveluntarjontaa edullisempi.
20. Ilmoittajan mukaan aiemmassa KKV:n päätöskäytännössä suun terveydenhuollon markkinoita on tarkasteltu pääkaupunkiseutua (Helsinki, Espoo, Vantaa) lukuun ottamatta lähtökohtaisesti kunnan laajuisena. Ilmoittaja kuitenkin katsoo, että relevantin maantieteellisen markkinan tarkastelun tulisi olla kuntakohtaista laajempi, sillä asiakkaat, jotka ovat pitempään asioineet samalla hammaslääkärillä, ovat valmiita käyttämään kyseisen hammaslääkärin palveluita silloinkin, kun tämä vaihtaa toimipaikkaa kohtuullisen matkan päähän.
21. Ilmoittajan mukaan Mehiläisellä on yhteensä 34 suun terveydenhuollon palveluita tarjoavaa toimipaikkaa 21 paikkakunnalla sekä yhdeksän hammaslaboratoriota. Pihlajalinnalla on puolestaan 16 suun terveydenhuollon palveluita tarjoavaa toimipaikkaa 12 paikkakunnalla sekä kaksi hammaslaboratoriota. Osapuolten suun terveydenhuollon palvelutarjonta kattaa suun perusterveydenhoitoa sekä erikoishammaslääkärin palveluita.¹⁶
22. Osapuolten yhteenlaskettu valtakunnallinen markkinaosuus vuonna 2019 yksityinen- ja julkinen palveluntarjonta huomioituna oli ilmoittajan arvion mukaan [5–10] %. Ilmoittaja on toimittanut katsomansa markkinamäärittelyn lisäksi tietoja markkinoista myös ilman julkisen palveluntarjonnan osuutta sekä paikkakuntatasolla. Yrityskaupan osapuolilla on päällekkäisyyksiä kahdeksassa seutukunnassa ja yhdeksällä paikkakunnalla.

¹⁴ Ilmoittajan mukaan yksityisasiakkaille ja muille asiakasryhmille tarjottavat suun terveydenhuollon palvelut ovat sisällöltään pääosin toisiaan vastaavia ja palveluita voidaan lähtökohtaisesti tarjota kaikilla hammaslääkäriavustaanotoilla.

¹⁵ Suun terveydenhuollon markkinoita on aiemmin tarkasteltu KKV:n päätöksessä Colosseum Dental Group AS / Med Group Hammaslääkärit Oy (dnro KKV/282/14.00.10/2018).

¹⁶ Esimerkiksi hampaiden paikkauksia, hampaiden oikomishoitoa, iensairauksien hoitoa, suun alueen kirurgisia toimenpiteitä, purentahäiriöiden korjaamista, suuhygienistipalveluja ja esteettistä hammashoitoa.

Suun terveydenhuollon markkina ilman julkista palveluntarjontaa (2019):

	Kokonaismarkkina (myynnin arvo, MEUR)	Mehiläisen markkinaosuus (%)	Pihlajalinnan markkinaosuus (%)
<i>Valtakunnallinen</i>	[450-550]	[10-20]	[0-5]
<i>Helsingin seutukunta</i>	[100-200]	[10-20]	[5-10]
<i>Helsinki</i>	[50-100]	[10-20]	[5-10]
<i>Espoo</i>	[20-40]	[10-20]	[10-20]
<i>Hämeenlinnan seutukunta</i>	[0-10]	[10-20]	[10-20]
<i>Hämeenlinna</i>	[0-10]	[10-20]	[10-20]
<i>Jyväskylän seutukunta</i>	[10-30]	[5-10]	[10-20]
<i>Jyväskylä</i>	[10-20]	[5-10]	[10-20]
<i>Kuopion seutukunta</i>	[10-30]	[5-10]	[5-10]
<i>Kuopio</i>	[10-20]	[10-20]	[5-10]
<i>Oulun seutukunta</i>	[10-30]	[5-10]	[0-5]
<i>Oulu</i>	[10-20]	[5-10]	[0-5]
<i>Seinäjoen seutukunta</i>	[0-20]	[10-20]	[10-20]
<i>Seinäjoki</i>	[0-10]	[20-30]	[10-20]
<i>Tampereen seutukunta</i>	[20-60]	[10-20]	[5-10]
<i>Tampere</i>	[20-40]	[20-30]	[10-20]
<i>Turun seutukunta</i>	[20-60]	[20-30]	[0-5]
<i>Turku</i>	[20-40]	[40-50]	[0-5]

23. Ilmoittajan mukaan yksityisiä suun terveydenhuollon palveluita tarjoavat useat valtakunnalliset suun terveydenhuoltoon keskittyneet ketjut, kuten Oral (markkinaosuus [20-30] %), PlusTerveys (markkinaosuus [10-20] %), Coronaria (markkinaosuus [0-5] %) ja Hammas Hohde sekä terveystalvuyritykset, kuten Terveystalo (markkinaosuus [10-20] %).¹⁷ Lisäksi markkinoilla kilpailee suuri määrä pienempiä alueellisia ja paikallisia hammaslääkäriyrityksiä- ja yrittäjiä.

6.1.2 Työterveyspalvelut

24. Ilmoittaja katsoo ennaltaehkäisevän ja kokonaisvaltaisen työterveyspalvelun kuuluvan samalle tuotemarkkinalle.¹⁸ KKV:n päätöskäytännössä esitetty lähtökohtainen jako alueellisiin ja useita toimipaikkoja koskeviin

¹⁷ Markkinaosuudet ovat ilmoittajan arvioita vuoden 2019 valtakunnalliselta suun terveydenhuollon markkinalta.

¹⁸ Sairausvakuutuslain (1224/2004) mukaiseen korvausluokkaan I (ns. lakisääteinen/ennaltaehkäisevä työterveyshuolto) kuuluvat ehkäisevän ja työntekijöiden työkykyä ylläpitävän työterveyshuollon kustannukset. Korvausluokkaan II (ns. kokonaisvaltainen työterveyshuolto) kuuluvat yleislääkäritasoisien sairaanhoidon ja muun terveydenhuollon kustannukset.

työterveys sopimukseen on ilmoittajan mukaan keinotekoinen eikä alueellisten seutukuntien laajuisten markkinoiden ja valtakunnallisen useita toimipaikkoja koskevan markkinan tarkastelu välttämättä parhaalla tavalla mahdollista yrityskaupan vaikutusten arviointia.¹⁹ Ilmoittajan näkemyksen mukaan on kuitenkin tärkeää huomioida, että aidosti valtakunnallisiin, useita toimipaikkoja eri puolella Suomea koskeviin sopimukseen liittyy tiettyjä erityispiirteitä. Kyseisenlaiset asiakkaat ovat profiililtaan hyvin erilaisia verrattaessa alueellisia sopimuksia tekeviin asiakkaisiin. Lisäksi kilpailu monipistesopimuksista käydään lähtökohtaisesti valtakunnallisesti, ja palveluiden tarjoaminen vaatii joko laajempaa toimipaikkaverkostoa tai toimivaa kumppaniverkostoa. Ilmoittaja onkin tarkastellut markkinoita sekä valtakunnallisesti että seutukuntatasolla ilman jakoa alueellisiin- ja monipisteasiakkaisiin.

25. Ilmoittajan esittämä relevantti tuotemerkkinä muodostuu niistä työntekijöistä, joiden työterveyshuolto tuotetaan kilpaillulla markkinalla (ts. pois lukien työterveyshuollon henkilökunnalleen itsenäisesti tuottavat työantajat ja kunnat). Ilmoittaja katsoo, että sikäli kun kunta on kilpailuttanut oman henkilöstönsä työterveyshuollon, on tämä henkilöstö tarkoituksenmukaista ottaa osaksi kilpaillun markkinan tarkastelua.²⁰
26. Yrityskaupan osapuolet tuottavat ilmoittajan mukaan työterveyspalveluita pääosin samoissa toimipaikoissa, joissa ne tarjoavat lääkäripalveluita yksityisasiakkaille ja lisäksi niillä on jossain määrin ainoastaan työterveyspalveluihin keskittyviä toimipaikkoja sekä työterveysvastaanottoja yritysten omissa tiloissa. Tämän lisäksi osapuolet tuottavat kuntien ulkoistamaa työterveyshuoltoa. Mehiläisellä on ilmoittajan mukaan noin 80 työterveysasemaa hieman yli 30 paikkakunnalla ja Pihlajalinnalla on lähes 90 työterveysasemaa yli 70 paikkakunnalla. Yrityskaupan osapuolet hankkivat myös jossain määrin työterveyspalveluita muilta palveluntuottajilta silloin, kun niillä ei ole paikkakunnalla omaa toimipistettä, ja tarjoavat työterveyspalveluja ali-hankintana muille toimijoille.
27. Ilmoittaja on toimittanut markkinatietoja työterveyshuollon palveluista valtakunnallisesti sekä niiden 26 seutukunnan osalta, joilla yrityskaupan osapuolilla on päällekkäisyyksiä. Osapuolten yhteenlaskettu markkinaosuus vuonna 2019 valtakunnallisella työterveyspalveluiden kokonaismarkkinalla²¹, jonka kooksi ilmoittaja arvioi [1 500 000–2 000 000] asiakasta, oli

¹⁹ Alueellisina on tarkasteltu sopimuksia, joiden perusteella työntekijöitä on alle viidessä seutukunnassa ja yli 90 % työntekijöistä on yhdessä seutukunnassa, jolloin yhden seutukunnan merkitys on korostunut. Ilmoittaja katsoo, että markkinan kokoa ei pystytä luotettavasti laskemaan erikseen useita toimipaikkoja koskevilta ja alueellisilta markkinoilta, sillä niitä koskevia tilastotietoja ei sen parhaan käsityksen mukaan ole saatavilla.

²⁰ Mikäli kunta on ulkoistanut sen henkilöstön työterveyshuollon lisäksi myös järjestämisvastuulla olevan työterveyshuollon, tarkastelee ilmoittaja näitä sopimuksia osana ulkoistusmarkkinoita.

²¹ Ilmoittajan tarkastelemaan kokonaismarkkinaan lukeutuu kaikki työterveyshuollon piiriin kuuluvat työntekijät palveluntuottajasta riippumatta. Yksityiseen markkinaan taas lukeutuu Kelan työterveyshuoltotilaston mukaisesti lääkärikeskusten ja ”muut”-ryhmän tuottamat työterveyspalvelut.

ilmoittajan arvion mukaan noin [30–40] %. Ilmoittaja on toimittanut tietoja myös yksityisten työterveyspalveluiden markkinoista.

Yksityisten työterveyspalveluiden markkinat (2019):

	Kokonaismarkkina (asiakasmäärä)	Mehiläisen markkinaosuus (%)	Pihlajalinnan markkinaosuus (%)
<i>Valtakunnallinen</i>	[1 100 000 - 1 600 000]	[20–30]	[10–20]
<i>Helsingin seutukunta</i>	[400 000-500 000]	[30–40]	[5–10]
<i>Hämeenlinnan seutukunta</i>	[10 000-30 000]	[20–30]	[10–20]
<i>Imatran seutukunta</i>	[0-10 000]	[20–30]	[10–20]
<i>Joensuun seutukunta</i>	[20 000-40 000]	[10–20]	[20–30]
<i>Jyväskylän seutukunta</i>	[40 000-60 000]	[20–30]	[10–20]
<i>Jämsän seutukunta</i>	[0-10 000]	[20–30]	[50–60]
<i>Kemi-Tornion seutukunta</i>	[10 000-30 000]	[50–60]	[0–5]
<i>Kotka-Haminan seutukunta</i>	[10 000-30 000]	[20–30]	[50–60]
<i>Kouvolan seutukunta</i>	[10 000-30 000]	[20–30]	[20–30]
<i>Kuopion seutukunta</i>	[20 000-40 000]	[20–30]	[5–10]
<i>Lahden seutukunta</i>	[40 000-60 000]	[20–30]	[0–5]
<i>Lappeenrannan seutukunta</i>	[10 000-30 000]	[20–30]	[0–5]
<i>Oulun seutukunta</i>	[50 000-70 000]	[20–30]	[10–20]
<i>Pieksämäen seutukunta</i>	[0-10 000]	[5–10]	[30–40]
<i>Pohjois-Satakunnan seutukunta</i>	[0-10 000]	[70–80]	[20–30]
<i>Raahen seutukunta</i>	[0-10 000]	[30–40]	[20–30]
<i>Riihimäen seutukunta</i>	[10 000-30 000]	[30–40]	[0–5]
<i>Rovaniemen seutukunta</i>	[10 000-30 000]	[30–40]	[0–5]
<i>Salon seutukunta</i>	[10 000-30 000]	[20–30]	[10–20]
<i>Seinäjoen seutukunta</i>	[20 000-40 000]	[10–20]	[0–5]
<i>Tampereen seutukunta</i>	[100 000-150 000]	[20–30]	[20–30]
<i>Turun seutukunta</i>	[70 000-120 000]	[40–50]	[10–20]
<i>Turunmaan seutukunta</i>	[0-10 000]	[20–30]	[70–80]
<i>Vaasan seutukunta</i>	[20 000-40 000]	[40–50]	[0–5]
<i>Ylä-Savon seutukunta</i>	[10 000-30 000]	[5–10]	[40–50]
<i>Äänekosken seutukunta</i>	[0-10 000]	[30–40]	[20–30]

28. Useita toimipaikkoja kattavia sopimuksia tarjoavat ilmoittajan mukaan sekä yksityiset terveystalot että kunnalliset toimijat valtakunnallisen kuntien työterveystaloista muodostuvan Työ ja Terveys ry:n kautta. Mehiläisen läheisin kilpailija valtakunnallisissa asiakkuuksissa on ilmoittajan mukaan Terveystalo (markkinaosuus [50–60] %), jolla on yli sata työterveyspalveluita tarjoavaa toimipaikkaa ympäri Suomen. Lisäksi Aava (markkinaosuus [5–10] %) ²² on laajentumassa merkittävästi ja kykenee jo tällä hetkellä tarjoamaan työterveyspalveluita kaikkialle Suomeen. Myös uudenlaiset etävastaanottoihin toimintansa perustavat yritykset, kuten Täsmä Työterveys, kiristävät kilpailua. Ilmoittajan mukaan Terveystalo toimii kaikilla osapuolten päällekkäisillä paikkakunnilla, lukuun ottamatta Kankaanpäästä, Paraista ja Raisiota. Lisäksi kilpailupainetta luovat myös useat alueelliset ja paikalliset työterveyspalveluita tarjoavat toimijat.

6.1.3 Vakuutusyhtiöpalvelut

29. Vakuutusyhtiöt tekevät ilmoittajan mukaan sopimuksia yksityisten ja julkisten terveydenhuollon toimijoiden kanssa yhtäältä koskien lakiin perustuvia, vakuutusyhtiöiden täyskustannuskorvausveloitteen piiriin kuuluvia palveluita (työtapaturma- ja liikennevakuutusten puitteissa annetut vakuutukset) ja toisaalta koskien yksityishenkilöiden ja yritysten ottamien vapaaehtoisten vakuutusten (esim. sairauskulu- ja terveysvakuutukset) perusteella korvattavia palveluita.
30. Ilmoittajan mukaan lakisääteisissä vakuutuksissa ja työnantajan ottamissa vapaaehtoisissa henkilövakuutuksissa (sairauskulu- tai tapaturmavakuutukset) vastaanottokäynnit ja hoito laskutetaan yleensä suoraan vakuutusyhtiöltä. Vapaaehtoisissa vakuutuksissa (mm. yksityiset tapaturma-, sairauskulu- ja matkavakuutukset) sen sijaan asiakas maksaa käynnit ensin itse ja hakee korvauksia jälkikäteen vakuutusyhtiöltä. Kalliimpiin hoitoihin ja tutkimuksiin vakuutusyhtiö voi myöntää maksusitoumuksen, jolloin kulut laskutetaan suoraan vakuutusyhtiöltä maksusitoumuksen mukaisesti. ²³ Ilmoittajan mukaan vakuutusyhtiöt toimivat tyypillisesti yhteistyökumppanimallilla, jossa ne ovat kilpailuttaneet ja valinneet yhteistyökumppaneikseen eri työterveyspalvelutoimijoita, ja myös yrityskaupan osapuolet tekevät yhteistyötä eri vakuutusyhtiöiden kanssa. Vakuutusyhtiöiden sopimukset palveluntuottajien kanssa eivät ole eksklusiivisia, vaan ne tekevät yhteistyötä useiden eri palveluntuottajien kanssa.
31. Julkisella sektorilla on ilmoittajan mukaan keskeinen rooli vakuutusyhtiöiden hankkimien palveluiden tuottamisessa, vaikka julkiset ja yksityiset

²² Kilpailijoiden markkinaosuudet ovat ilmoittajan arvioita vuoden 2019 yksityisten työterveyspalveluiden markkinasta valtakunnallisella tasolla.

²³ Ilmoittajan mukaan lähtökohtaisesti vakuutusyhtiö antaa loppuasiakkaalle luvan terveydenhuoltopalveluiden käyttöön vapaaehtoisen vakuutuksen nojalla ja usein myös osoittaa asiakkaalle hoitopaikan, josta vakuutuksen korvaama hoito tulisi hankkia. Vakuutusyhtiö valitsee yksityisasiakkaan puolesta palveluntuottajan erityisesti kalliimpien leikkausten ja toimenpiteiden tapauksissa.

terveydenhuollon toimijat tuottavat jossain määrin erityyppisiä palveluita. Ilmoittajan mukaan julkisella sektorilla hoidetaan ennen kaikkea akuuttia hoitoa tarvitsevia potilaita lakisääteisten työtaturma- ja liikennevakuutusten nojalla sairaanhoitopiirien keskussairaaloissa, jolloin vakuutusyhtiöt maksavat suoraan hoitopalvelun tuottamisesta vastaavalle kunnalle tai kuntayhtymälle kuntalaskutuksen mukaisen hoitokustannuksen (TÄKY-maksu). Kiireettömien tapausten osalta asiakas voi itse vaikuttaa siihen asioiko hän julkisen terveydenhuollon piirissä vai käyttääkö yksityisen sektorin palveluja vakuutuksen korvauksessa sekä julkisella että yksityisellä sektorilla tapahtuvat tutkimukset.

32. Vakuutusyhtiöpalveluita voidaan siten ilmoittajan näkemyksen mukaan tarkastella yhtenä kokonaisuutena käsittäen vakuutusyhtiöiden yksityisiltä ja julkisilta palveluntarjoajilta hankkimat palvelut. Näin ollen vakuutusyhtiöpalveluiden markkinalle on katsottu lukeutuvan kaikki ne palvelut, joissa vakuutusyhtiö on palvelun maksavana asiakkaana ja joiden osalta laskun maksaa vakuutusyhtiö suoraan palvelun tuottajalle.²⁴ Ilmoittajan näkemyksen mukaan tarjonnan korvattavuuden osalta julkinen sektori on käytännössä merkittävässä asemassa, sillä erityisesti sairaanhoitopiirien keskussairaalat tuottavat jopa lähes puolet kaikista vakuutusyhtiöiden maksamista palveluista.
33. Maantieteelliseltä laajuudeltaan vakuutuspalvelujen markkina on ilmoittajan näkemyksen mukaan valtakunnallinen. Palveluntuottajat tekevät vakuutusyhtiöiden kanssa sopimukset lähtökohtaisesti keskitetysti ja sopivat hinnoittelusta valtakunnallisesti. Vakuutusyhtiö voi osoittaa asiakkaan mihin tahansa toimipisteeseen hoidettavaksi valtakunnallisesti sovitulla hinnoilla.
34. Ilmoittajan arvion mukaan vakuutusyhtiöpalveluiden markkina Suomessa vuonna 2019 oli myynnin arvoltaan noin [300–400] miljoonaa euroa, josta vakuutusyhtiöiden kokonaisostot yksityisiltä terveystuottajilta olivat noin [200–300] miljoonaa euroa. Ilmoittajan arvion mukaan Mehiläisen markkinaosuus oli noin [10–20] % ja Pihlajalinnan noin [5–10] %, kun huomioidaan sekä yksityinen että julkinen palveluntuotanto. Mikäli huomioidaan vain yksityinen palveluntuotanto, oli Mehiläisen markkinaosuus ilmoittajan mukaan noin [30–40] % ja Pihlajalinnan noin [10–20] %. Ilmoittajan mukaan osapuolten tärkeimmät kilpailijat vakuutuspalvelujen markkinalla ovat Terveystalo (markkinaosuus noin [20–30] %) ja Pohjola Terveys (markkinaosuus noin [10–20] %).²⁵

²⁴ Ilmoittajan mukaan vakuutusyhtiöpalveluiden markkinaan eivät näin ollen kuulu sellaiset terveydenhuoltopalvelut, jotka yksityisasiakas maksaa ensin itse ja joista vakuutusyhtiö maksaa myöhemmin korvauksen asiakkaalle tämän hakemuksen perusteella, vaan tällaiset vakuutukset kuuluvat edellä esitetysti osaksi yksityisasiakkaalle tarjottavien lääkäripalveluiden markkinaa.

²⁵ Ilmoittajan arvioimissa kilpailijoiden markkinaosuuksissa on huomioitu sekä yksityinen että julkinen palveluntuotanto.

6.2 Terveydenhuollon ulkoistukset ja ostopalvelut

35. Ilmoittajan mukaan julkisen sektorin ulkoistukset ja ostopalvelut käsittävät erityyppisten palvelukokonaisuuksien hankinnan yksityisiltä toimijoilta suuremmista terveys- ja sosiaalipalveluita sisältävistä kokonaisulkoistuksista pieniin suoriteperusteisiin palveluhankintoihin.
36. Ilmoittajan näkemyksen mukaan terveydenhuollon ulkoistusten ja ostopalvelujen markkinoita ei ole kysynnän eikä tarjonnan korvattavuuden näkökulmasta tarkoituksenmukaista tarkastella yhtenä kokonaisuutena vaan ensisijaisesti seuraavissa segmenteissä: kokonaisulkoistukset, osittaisulkoistukset ja terveydenhuollon ostopalvelut.
37. Ilmoittajan näkemyksen mukaan maantieteelliseltä laajuudeltaan ulkoistusmarkkinaa voidaan tarkastella valtakunnallisesti.

6.2.1 Kokonaisulkoistukset

38. Kokonaisulkoistusten markkinasegmentti muodostuu ilmoittajan mukaan sellaisista palvelutuotannon ulkoistuksista, joissa kunta tai kuntayhtymä ulkoistaa kaikkien tai liki kaikkien järjestämistä vastaavien kuuluvien sosiaali- ja terveyspalveluiden tuotannon ulkopuoliselle palveluntuottajalle. Kokonaisulkoistuksiin tulee ilmoittajan mukaan näin ollen lukea sellaiset ulkoistukset, joissa vähintään 50 prosenttia kunnan tai kuntayhtymän sosiaali- ja terveyspalveluiden kustannusvastuusta/tuotannosta on ulkoistuksen piirissä.²⁶
39. Ilmoittajan mukaan Mehiläisellä on yksi sosiaali- ja terveyspalveluiden kokonaisulkoistusta koskeva sopimus Siikalatvan kunnan kanssa.²⁷ Pihlajalinnalla on sosiaali- ja terveyspalveluiden kokonaisulkoista koskevat sopimukset neljän kunnan/kuntien muodostaman yhteistoiminta-alueen kanssa:²⁸ Jämsän kaupungin kokonaisulkoistussopimus, Parkanon kaupungin kokonaisulkoistussopimus, Kuusiokuntien (Alavuden, Kuortaneen, Ähtärin ja Soinin kunnat) kokonaisulkoistussopimus ja Mänttä-Vilppulan kokonaisulkoistussopimus.²⁹

²⁶ Ilmoittajan mukaan sosiaali- ja terveyspalvelut olivat vuoden 2018 alkuun mennessä ulkoistettu lähes kokonaisuudessaan yksityiselle palveluntuottajalle 19 Suomen kunnassa. Uusia kokonaisulkoistussopimuksia ei ilmoittajan mukaan ole tehty vuoden 2017 jälkeen.

²⁷ Sopimuksen piiriin kuuluvat avoterveydenhuollon vastaanottotoiminta (ml. suun terveydenhuolto), erikoissairaanhoidon läheteketju, ennaltaehkäisevät sosiaalihuollon palvelut, vammaisten henkilöiden palvelut ja ikäihmisten palvelut ja kotihoito.

²⁸ Pihlajalinnan tuottamat kokonaisulkoistukset on toteutettu mallilla, jossa Pihlajalinna ja palvelutuotantonsa ulkoistava kunta ovat perustaneet osakeyhtiömuotoisen yhteisyrityksen, joka solmii palvelutuotantoa koskevan sopimuksen omistajakunnan kanssa.

²⁹ Lisäksi Pihlajalinnalla on Laihian asumispalveluita koskeva sopimus, joka käsittää asumispalveluiden tuottamisen ikäihmisille ja kehitysvammaisille palvelusetelimallilla. Sopimus toimii yhteisyritysmallilla, mutta sitä ei ole laskettu mukaan kokonaisulkoistusten markkinalle, vaan se käsitellään osana sosiaalipalveluiden markkinaa.

40. Ilmoittajan mukaan terveydenhuollon kokonaisulkoistusten markkina vuonna 2019 oli myynnin arvoltaan noin [350–450] miljoonaa euroa, josta Mehiläisen markkinaosuus oli noin [5–10] %³⁰ ja Pihlajalinnan noin [60–70] %.
41. Kokonaisulkoistuksissa vahvin toimija on ilmoittajan mukaan Terveystalo, joka on voittanut yhdeksän kokonaisulkoistusta, ja jonka markkinaosuus kokonaisulkoistuksissa on ilmoittajan arvion mukaan noin [20–30] %. Ilmoittajan mukaan yrityskaupan jälkeen kokonaisulkoistusten markkinasegmentille jää kolme toimijaa, Mehiläinen, Terveystalo ja Coronaria, jotka kykenevät lähtökohtaisesti osallistumaan kaikkiin kunnan järjestämismääräyksiin kuluviin sosiaali- ja terveyspalveluita kattaviin tarjouskilpailuihin.

6.2.2 Osittaisulkoistukset

42. Osittaisulkoistuksien markkinasegmenttiin voidaan ilmoittajan mukaan lukea ulkoistukset, joissa alle 50 % kunnan tai kuntayhtymän sosiaali- ja terveyspalveluiden kustannusvastuusta/tuotannosta on ulkoistusten piirissä. Osittaisulkoistuksiin kuuluvat ilmoittajan mukaan ainakin:
- Perusterveydenhuollon ulkoistukset*, jotka kattavat tyypillisesti joko osan tai kaikki julkisyhteisön järjestämismääräyksellä olevat terveyskeskuspalvelut. Perusterveydenhuollon osalta ulkoistuksen kohteena on yleensä terveysasemien avovastaanotto toiminta, jolloin se ei sisällä vuodeosastotoimintaa.
  - Suun terveydenhuollon ulkoistukset*, jotka kattavat julkisyhteisön järjestämismääräyksellä olevat suun terveydenhuollon palvelut joko kokonaan tai osittain. Julkisyhteisöt ulkoistavat suun terveydenhuollon palvelut yleensä aina erillisellä sopimuksella.
  - Erikoissairaanhoidon ulkoistukset*, jotka kattavat erikokoiset ja erilaiset julkisyhteisön järjestämismääräyksellä olevat erikoissairaanhoidon erikoisalojen palveluiden ulkoistukset.
  - Työterveyshuollon ulkoistukset*, jotka kattavat lähtökohtaisesti julkisyhteisön järjestämismääräykselle kuuluvien lakisääteisten työterveydenhuollon palveluiden ulkoistukset. Tyypillisesti julkisyhteisö ulkoistaa samassa yhteydessä myös oman henkilöstönsä työterveyspalvelut.
43. Ilmoittaja katsoo, että osittaisulkoistusten markkinoita on kuitenkin tarkoituksenmukaista tarkastella yhtenä kokonaisuutena.
44. Ilmoittajan mukaan molemmat osapuolet tarjoavat osittaisulkoistuksiin luokiteltavia perusterveydenhuollon ja työterveydenhuollon ulkoistuksia.

³⁰ Ilmoittajan mukaan Mehiläisen Länsi-Pohjan ulkoistus tulee käsitellä osana osittaisulkoistuksia, sillä Länsi-Pohjan ulkoistus koskee merkittävilta osin erikoissairaanhoidon palveluita eikä sen piiriin kuulu sosiaalipalveluita.

Mehiläisellä on lisäksi erikoissairaanhoidon ulkoistus Länsi-Pohjassa ja joi-takin suun terveydenhuollon ulkoistuksia.

Perusterveydenhuollon ulkoistukset

45. Ilmoittajan mukaan Mehiläinen toimii perusterveydenhuollon ulkoistuksissa niin kutsutulla Oma Lääkärisi -brändillä, jonka piirissä olevat terveysasemat toimivat osana julkista terveysasemaverkostoa.³¹ Mehiläisen perusterveydenhuollon ulkoistukset kattavat asiakaskunnan tarpeen mukaan avoterveydenhuollon vastaanottopalvelut, kouluterveydenhuollon, äitiys- ja lastenneuvolatoiminnan, kotisairaanhoidon ja vanhustenhuollon lääkäripalvelut.
46. Pihlajalinnalla on ilmoittajan mukaan tällä hetkellä yksi perusterveydenhuollon ulkoistus Hattulassa, jonka päättämisestä on kuitenkin päätetty joulukuussa 2019. Lisäksi Pihlajalinna on voittanut sosiaali- ja terveyspalveluiden osaulkoistuksen Kristiinankaupungissa.³²

Suun terveydenhuollon ulkoistukset

47. Ilmoittajan mukaan Mehiläisellä on yksi suun terveydenhuollon palveluita kattava ulkoistussopimus. Pihlajalinnalla ei ole ilmoittajan mukaan yhtään erillistä suun terveydenhuollon ulkoistusta.³³

Erikoissairaanhoidon ulkoistukset

48. Mehiläinen tarjoaa ilmoittajan mukaan kunnille ja sairaanhoitopiireille erikoissairaanhoidon palveluita suoraostoina, ostopalvelusopimuksilla ja palvelusetelillä. Mehiläisen palveluntarjontaan kuuluvat muun muassa erikoislääkärikonsultaatiot, laboratorio- ja kuvantamistutkimukset, kliinisen fysiologian tutkimukset, päiväkirurgiset leikkaukset mm. ortopedian, silmätautien ja korva-, nenä- ja kurkkutautien erikoisaloilla, terapiapalvelut, leikkaussali-tiimit ja skopiat. Mehiläisellä on Länsi-Pohjaa koskeva ulkoistussopimus³⁴, jonka nojalla se tuottaa Kemin, Tornion, Simon, Tervolan ja Ylitornion erikoissairaanhoidon somaattiset palvelut sekä Kemin ja Tornion perusterveydenhuollon (kattaen avovastaanottoiminnan, perusterveydenhuollon lää-kärityön, kyseisten kuntien työntekijöiden ja järjestämismvastuulla olevan työterveyshuollon, suun terveydenhuollon ja kuntoutuksen) sekä Simossa erikoissairaanhoidon lisäksi kuntoutuksen.

³¹ Mehiläinen tuottaa perusterveydenhuollon palveluita seuraavissa kunnissa: Espoo (Espoontorin ja Matinkylän terveysasemat, Jyväskylä (Tikkakosken, Korpilahden ja Säynätsalon terveysasemat), Lahti (Eteläisen ja Keskus-tan terveysasemat), Lohja (Pusulan, Karjalohjan ja Sammatin terveysasemat), Tampere (Tesoman, Hervannan ja Finlaysonin terveysasemat), Turku (Pansion terveysasema), Keminmaa (sisältäen myös kunnan työntekijöi-den ja kunnan järjestämismvastuulla olevan työterveyshuollon).

³² Palveluntuotannon on tarkoitus alkaa vuonna 2021.

³³ Pihlajalinna tuottaa ilmoittajan mukaan suun terveydenhuollon palveluita kuitenkin osana laajempia kun-taulkoistuksiaan.

³⁴ Mehiläinen Länsi-Pohja Oy on Mehiläisen yhteisyritys Meri-Lapin kuntien kanssa.

49. Pihlajalinnalla ei sen sijaan ilmoittajan mukaan ole erikoissairaanhoidon ulkoistuksia.³⁵

Työterveydenhuollon ulkoistukset

50. Kunnat voivat hankkia yksityiseltä toimijalta oman henkilökuntansa työterveyshuollon palvelut, kunnan järjestämisvastuun piiriin kuuluvan työterveyshuollon palvelut tai molemmat. Työterveyden ulkoistusmarkkinalle luetaan ilmoittajan mukaan sellaiset työterveydenhuollon ulkoistukset, jotka kattavat kunnan järjestämisvastuun piiriin kuuluvan työterveyshuollon ulkoistuksen. Tällaisiin ulkoistuksiin kuuluu usein myös kuntatyöntekijöiden työterveyshuolto.³⁶
51. Ilmoittajan mukaan Mehiläinen tuottaa tällä hetkellä seuraaville kunnille ja kaupungeille sekä niiden henkilöstön että niiden järjestämisvastuulla olevan työterveyshuollon: Raasepori, Kaarina, Lieto, Mynämäki, Masku, Nousiainen, Loviisa ja Äänekoski.³⁷ Pihlajalinna tuottaa ilmoittajan mukaan tällä hetkellä seuraaville kunnille ja kaupungeille sekä niiden henkilöstön että niiden järjestämisvastuulla olevan työterveyshuollon: Laukaa, Kolari, Työterveyspalvelu Verso³⁸, Työterveyshuolto Aurinkoristeys³⁹, Kymijoen Työterveys Oy⁴⁰ sekä Kangasala.
52. Ilmoittaja on toimittanut seuraavia markkinatietoja osittaisulkoistusten ja sen eri segmenttien markkinoista vuonna 2019:

³⁵ Ilmoittajan mukaan Pihlajalinnan ja Keski-Suomen sairaanhoitopiiriin yhteisyritys Jokilaakson Terveys Oy vastaa erikoissairaanhoidon tarjoavan Jokilaakson sairaalan toiminnasta Jämsässä. Jokilaakson sairaala tuottaa alihankintana Jämsän Terveys Oy:lle sen kokonaisulkoistuksen piiriin kuuluvat erikoissairaanhoidon palvelut, ja sen liikevaihto on laskettu osaksi kyseistä kokonaisulkoistusta eikä se tästä syystä ole ilmoittajan mukaan tässä yhteydessä tarkasteltavaksi tuleva erikoissairaanhoidon ulkoistus.

³⁶ Mikäli sopimus kattaa vain kuntatyöntekijöiden työterveyshuollon, se on ilmoittajan mukaan rinnastettavissa minkä tahansa työnantajan työterveyshuollon palveluiden hankintaan yksityiseltä palveluntarjoajalta. Näin ollen sikäli kuin kunta on kilpailuttanut oman henkilöstönsä työterveyshuollon, on tämä henkilöstö ilmoittajan mukaan tarkoituksenmukaista ottaa osaksi kilpailun työterveyshuollon markkinan tarkastelua.

³⁷ Lisäksi Mehiläinen on voittanut Inkoon kunnan henkilöstön ja järjestämisvastuulla olevien terveyspalveluiden tuotannon, mutta toiminta sopimuksen puitteissa ei ole vielä alkanut.

³⁸ Sonkajärven, Rautalammen, Keiteleen, Pielaveden, Tervon, Vesannon, Kaavin, Rautavaaran, Leppävirran, Joroisen ja Suonenjoen työterveysasiakkaat.

³⁹ Raision ja Naantalien työterveyspalvelut

⁴⁰ Haminan, Kotkan ja Kouvolan työterveysasiakkaat.

	Myyntin arvo (MEUR)	Mehiläisen mark- kinaosuus (%)	Pihlajalinnan markkinaosuus (%)
<i>Osittaisulkoistukset (koko segmentti)</i>	[150-250]	[50-60]	[0-5]
<i>Perusterveydenhuol- lon ulkoistukset</i>	[40-60]	[40-50]	[5-10]
<i>Työterveydenhuollon ulkoistukset</i>	[40-60]	[10-20]	[5-10]
<i>Erikoissairaanhoidon ulkoistukset</i>	[50-100]	[80-90]	[0-5]
<i>Suun terveydenhuol- lon ulkoistukset</i>	[0-20]	[10-20]	[0-5]

53. Ilmoittajan mukaan Mehiläisen ja Pihlajalinnan lisäksi osittaisulkoistusten markkinoilla perusterveydenhuollon ulkoistuksissa toimivat ainakin Terveystalo, Coronaria ja Aava. Työterveydenhuollon ulkoistuksissa toimii ilmoittajan mukaan osapuolten lisäksi kaksi merkittävää kilpailijaa, Terveystalo ja Aava, sekä joukko muita toimijoita.

6.2.3 Ostopalvelut

54. Ilmoittajan mukaan ostopalveluihin lukeutuvat erityyppiset suoriteperusteisten toimenpiteiden myynnit julkiselle sektorille, missä sopimuksen alaisen palvelutuotannon kustannusvastuu ei siirry palveluntuottajalle. Näihin lukeutuvat esimerkiksi terveydenhuollon ammattilaisten henkilöstövuokraus kunnille ja sairaanhoitopiireille, erikoissairaanhoidon päivystyspalvelut, palveluseteliostot ja maksusitoumukseen perustuvat ostot.⁴¹ Ilmoittajan mukaan molemmat osapuolet tuottavat terveydenhuollon henkilöstöpalveluita, minkä lisäksi Mehiläisellä ja vähäisessä määrin Pihlajalinnalla on erikoissairaanhoidon palvelumyynnejä.
55. Ilmoittajan mukaan Mehiläinen tarjoaa kunnille ja sairaanhoitopiireille *erikoissairaanhoidon palveluita* suoraostoina, ostopalvelusopimuksilla ja palvelusetelillä, ja sen palveluntarjontaan kuuluvat muun muassa erikoislääkärikonsultaatiot, laboratorio- ja kuvantamistutkimukset, kliinisen fysiologian tutkimukset, päiväkirurgiset leikkaukset mm. ortopedian, silmätautien ja korva-, nenä- ja kurkkutautien erikoisaloiilla, terapiapalvelut, leikkaussalititit ja skopiat. Lisäksi Mehiläinen tuottaa terveydenhuollon päivystyspalveluita julkiselle sektorille, jolloin se vastaa tietyn päivystyspalvelun kokonaisuudesta tai tietyistä vuoroista (esim. virka-ajan ulkopuolinen päivystys).⁴²

⁴¹ Ilmoittaja on tarkastellut terveydenhuollon ostopalveluja jaoteltuna erikoissairaanhoidon ostopalveluihin ja terveydenhuollon henkilöstö- ja rekrytointipalveluihin, mutta ilmoittaja kuitenkin katsoo, että tarkoituksenmukaista on tarkastella eri suoriteperusteisia terveydenhuollon palvelumyynnejä julkiselle sektorille yhtenä kokonaisuutena.

⁴² Ilmoittajan mukaan Mehiläisellä on tällä hetkellä hoidettavanaan muun muassa seuraavien julkisten yksiköiden lääkäripäivystyspalvelut: Hyvinkään sairaala, Jorvin sairaala, Lohjan sairaala, Peijaksen sairaala, Päijät-Hämeen keskussairaala sekä Ylöjärven, Lempäälän, Pirkkalan ja Siilinjärven terveyskeskukset.

Ilmoittajan mukaan Mehiläinen tuottaa myös virka-ajan ulkopuolisia suun terveydenhuollon palveluja HUS:n kunnille ja Kanta-Hämeen sairaanhoitopiirin kunnille.

56. Ilmoittajan mukaan Pihlajalinnalla on tällä hetkellä rajoitetusti toimintaa erikoissairaanhoidon ostopalveluissa. Sillä on päivystyspalveluita koskevat sopimukset Kuusamon kaupungin sekä Taysin Hatanpään sairaalan kanssa. Lisäksi se on hyväksytty mukaan joihinkin erikoissairaanhoidon puitejärjestelyihin.
57. Ilmoittajan mukaan Mehiläinen tarjoaa *terveydenhuollon henkilöstöpalveluita* julkisyhteisöille ja yksityisille toimijoille, ja sen tarjoamat henkilöstöpalvelut käsittävät perusterveydenhuollon, erikoissairaanhoidon, työterveys- huollon ja suun terveydenhuollon ammattihenkilöstön vuokraamista sekä sairaan lapsen kotihoitoa.⁴³
58. Pihlajalinnan toiminta terveydenhuollon ammattihenkilöstön rekrytointi- ja vuokrauspalveluissa kattaa ilmoittajan mukaan lääkäreiden rekrytointin ja vuokrauksen yksityisille ja julkisille toimijoille. Se tarjoaa lääkäripalveluita niin pitkä- kuin lyhytaikaisesti yksityisvastaanottotyöhön, terveyskeskustyöhön, osastotyöhön sekä työterveyshuoltoon. Lisäksi se rekrytoi lääkäreitä julkissektorille. Doctagonin hankinnan myötä Pihlajalinna tarjoaa lisäksi ikääntyneille tarkoitettua Vastuulääkäri-palvelua, jolla tuotetaan ympärivuorokautisia lääkäripalveluja ikääntyneille kotihoitona sekä kunnallisissa ja yksityisissä hoivakodeissa.
59. Ilmoittaja on toimittanut seuraavia markkinatietoja ostopalveluiden markkinoista vuonna 2019:

	<i>Myynnin arvo (MEUR)</i>	<i>Mehiläisen markkinaosuus (%)</i>	<i>Pihlajalinnan markkinaosuus (%)</i>
<i>Ostopalvelut (koko segmentti)</i>	[500-550]	[10-20]	[0-5]
<i>Terveydenhuollon henkilöstövuokraus</i>	[200-300]	[10-20]	[5-10]
<i>Erikoissairaanhoidon ostopalvelut</i>	[200-300]	[5-10]	[0-5]

60. Ilmoittajan mukaan julkisen sektorin ostopalveluissa toimii useita kilpailijoita, terveydenhuollon ammattihenkilöstön vuokrauksessa muun muassa Terveystalo, Seure, Terveyspalvelut.com, Esperio, Ykköslääkärit, MediKumppani, Med Group (Onni), Medipulssi, MaiMed, Debora, Barona, Soluntos, Solo Health ja VMP, sekä erikoissairaanhoidon ostopalveluissa

⁴³ Ilmoittajan mukaan Mehiläisen tytäryhtiö OmaPartners Oy toimii lääkäreiden ja hammaslääkäreiden osakkuusyhtiönä, jossa lääkärit ovat osakkaita omalla tulosityksiköllään ja siten OmaPartnersin tulos kuuluu näille ammatinharjoittajaosakkaille eikä Mehiläiselle. Näin ollen OmaPartnersin myyntejä ei ole edellä luettu Mehiläisen myynneiksi.

Terveystalo, Sydänsairaala, Coxa, Coronaria, Orton ja monia radiologiaan keskittyviä toimijoita.

6.3 Sosiaalipalvelut

61. Ilmoittajan mukaan sosiaalipalvelujen markkinoille kuuluu eri tasoisesti tuetuja asumispalveluita sekä niihin liitännäisiä muita hoivapalveluita eri asiakasryhmille, käsittäen ikääntyneiden sosiaalipalvelut, kuntoutus- ja asumispalvelut kehitysvammaisille ja mielenterveys- ja päihdekuntoutujille sekä lastensuojelupalvelut. Ilmoittajan mukaan yksityiset sosiaalipalvelut täydentävät kunnallisia palveluja ja tarjoavat niille vaihtoehtoa.
62. Sosiaalipalveluiden kysyntä kanavoituu kuntien järjestämismäisyyden kautta. Kunta voi järjestää palvelut omana toimintana, järjestämällä ne yhteistöinnössä muiden kuntien kanssa, sopimusperusteisesti ostopalveluina tai palvelusetelin avulla yksityisiltä yrityksiltä tai kolmannen sektorin palveluntuottajilta. Kunta tyypillisesti valitsee kilpailutuksen kautta puitesopimuksen piiriin useita palveluntuottajia, jotka se asettaa paremmuusjärjestykseen hinta- ja laatuvaatimusten perusteella.
63. Ilmoittajan näkemyksen mukaan sosiaalipalveluiden markkinat käsittävät sekä julkisten että yksityisten toimijoiden palvelutuotannon, mutta ilmoittaja on kuitenkin toimittanut markkinatietoja myös kapeammalla jaottelulla käsittäen yksityisten toimijoiden tuottamat asumispalvelut.

6.3.1 Ikääntyneiden asumispalvelut

64. Ilmoittajan mukaan ikääntyneiden sosiaalipalveluihin voidaan lukea i) palveluasuminen, ii) tehostettu palveluasuminen ja iii) kotihoitopalvelut. Ilmoittajan näkemyksen mukaan ikääntyneille tarjottavien sosiaalipalveluiden ja sen alasegmenttien maantieteellistä markkinaa tulee tarkastella vähintään seutukunnan laajuisena ja tosiasiasa jopa sitä laajempina.
65. Ilmoittajan mukaan Mehiläisellä on ympäri Suomen noin 82 ikääntyneiden hoivakotia, jotka tarjoavat pääosin tehostettua palveluasumista, mutta myös vähäisessä määrin tavallista palveluasumista. Lisäksi se on tuottanut kunnille ikääntyneiden kotihoidon palveluita.
66. Pihlajalinnalla on ilmoittajan mukaan yhteensä 11 ikääntyneiden hoivakotia, jotka tuottavat ainoastaan tehostettua palveluasumista. Kahdeksan näistä hoivakodeista toimii ns. Ikipihlajakonseptilla ja ne sijaitsevat seitsemällä paikkakunnalla ja loput kolme ovat Pihlajalinnan yhteisyrityksen Laihian Hyvinvointi Oy:n operoimia hoivakoteja, jotka sijaitsevat kaikki Laihialla. Lisäksi Pihlajalinna tuottaa kokonaisulkoistustensa puitteissa kuntien kanssa

perustamiensa yhteisyritysten kautta ikääntyneiden asumispalveluita 32 hoivakodissa.⁴⁴

67. Ilmoittajan mukaan osapuolilla on päällekkäistä toimintaa ikääntyneille tarjottavassa tehostetussa palveluasumisessa seuraavien seutukuntien ja kuntien alueella:
- *Hämeenlinnan seutukunta*, jossa Mehiläisellä on Hämeenlinnassa viisi ikääntyneiden hoivakotia ja Pihlajalinnalla yksi hoivakoti Hämeenlinnassa,
  - *Lounais-Pirkanmaan seutukunta*, jossa molemmilla kaupan osapuolella on yksi hoivakoti Sastamalassa,
  - *Porin seutukunta*, jossa Mehiläisellä on kaksi hoivakotia Porissa ja Pihlajalinnalla yksi hoivakoti Kokemäellä,
  - *Turun seutukunta*, jossa Mehiläisellä on yhteensä kuusi ikääntyneiden hoivakotia (yksi Liedossa, yksi Raisiossa, kaksi Turussa ja kaksi Kaarinassa) sekä Pihlajalinnalla kolme hoivakotia (yksi Raisiossa ja kaksi Liedossa).
68. Ilmoittaja on toimittanut seuraavia tietoja yksityisistä asumispalveluista ikääntyneille vuonna 2019 sekä kaikkien asumispalveluiden osalta että erikseen ikääntyneiden tehostetussa palveluasumisessa⁴⁵:

Yksityiset asumispalvelut ikääntyneille (sis. tavallinen ja tehostettu palveluasuminen):

	Kokonaismarkkina (Asiakaspaikat)	Mehiläisen markkinaosuus (%)	Pihlajalinnan markkinaosuus (%)
<i>Valtakunnallinen</i>	[25 000-35 000]	[10-20]	[0-5]
<i>Hämeenlinnan seutukunta</i>	[500-1 000]	[20-30]	[0-5]
<i>Hämeenlinna</i>	[500-1 000]	[20-30]	[0-5]
<i>Lounais-Pirkanmaan seutukunta</i>	[0-500]	[10-20]	[10-20]
<i>Sastamala</i>	[0-500]	[10-20]	[10-20]
<i>Porin seutukunta</i>	[1 000-1 400]	[5-10]	[0-5]
<i>Turun seutukunta</i>	[2 000-2 500]	[10-20]	[0-5]

⁴⁴ Ilmoittajan mukaan kyseinen tuotanto on luettu osaksi kokonaisulkoistusten markkinasegmenttiä.

⁴⁵ Ohessa on esitetty tiedot asiakaspaikkojen määrän perusteella laskettuna. Ilmoittaja on toimittanut KKV:lle tietoja myös myynnin arvon perusteella laskettuna. Lisäksi ilmoittaja on toimittanut tietoja sisältäen sekä julkisen että yksityisen palveluntuotannon.

<i>Lieto</i>	[0-300]	[20-30]	[40-50]
<i>Raisio</i>	[0-300]	[30-40]	[10-20]

Yksityinen tehostettu palveluasuminen ikääntyneille:

	Kokonaismarkkina (Asiakaspaikat)	Mehiläisen markkinaosuus (%)	Pihlajalinnan markkinaosuus (%)
<i>Valtakunnallinen</i>	[20 000-30 000]	[10-20]	[0-5]
<i>Hämeenlinnan seutukunta</i>	[500-1 000]	[20-30]	[0-5]
<i>Hämeenlinna</i>	[500-1 000]	[20-30]	[0-5]
<i>Lounais-Pirkanmaan seutukunta</i>	[0-500]	[10-20]	[10-20]
<i>Sastamala</i>	[0-300]	[10-20]	[10-20]
<i>Porin seutukunta</i>	[800-1 200]	[5-10]	[0-5]
<i>Turun seutukunta</i>	[1 500-2 000]	[10-20]	[5-10]
<i>Lieto</i>	[0-300]	[20-30]	[50-60]
<i>Raisio</i>	[0-300]	[30-40]	[20-30]

69. Ilmoittajan mukaan ikääntyneiden asumispalveluissa toimii useita kilpailijoita, kuten valtakunnalliset toimijat Attendo ja Esperri, sekä muita toimijoita esimerkiksi Humana, Folkhälsan, Diakonissalaitos ja Yrjö ja Hanna Kodit. Myös kaikissa seutukunnissa, joissa osapuolilla on päällekkäistä toimintaa, toimivat ilmoittajan mukaan osapuolten lisäksi valtakunnalliset toimijat Attendo ja Esperri, sekä muita pienempiä toimijoita.

6.3.2 Kuntoutus- ja asumispalvelut kehitysvammaisille

70. Ilmoittajan mukaan kehitysvammaisille tarjottavien kuntoutus- ja asumispalveluiden markkina pitää sisällään kehitysvammaisten asumispalvelut käsittäen laitoshoidon ja eritasoiset autetun asumisen palvelut sekä kotihoidon palvelut. Ilmoittajan mukaan kehitysvammaisille tarjottavien palveluiden relevantti maantieteellinen markkina on laajuudeltaan vähintään seutukunta-kohtainen ja todennäköisesti huomattavasti laajempi.
71. Ilmoittajan mukaan Mehiläisellä on noin 28 kehitysvammaisten asumispalveluyksikköä, jotka tarjoavat pääasiassa tehostettua palveluasumista sekä vähäisessä määrin tavallista palveluasumista ja tuettua asumista. Lisäksi Mehiläinen tuottaa joissakin sen yksiköissä päivä- ja työtoimintaa osana

kuntoutusta ja vähäisessä määrin kotihoidon palveluita muun toiminnan yhteydessä.⁴⁶

72. Pihlajalinnalla on ilmoittajan mukaan kehitysvammaisille tehostettua palveluasumista tarjoava yksikkö Hämeenlinnassa, jossa on 13 asiakaspaikkaa,⁴⁷ sekä Laihian Hyvinvointi Oy:n operoima yksikkö Laihialla. Lisäksi Pihlajalinnan Raisiossa sijaitseva Ikipihlaja Oiva tarjoaa ikääntyneiden ohella tehostettua palveluasumista myös kehitysvammaisille.⁴⁸
73. Ilmoittajan mukaan osapuolilla on päällekkäisyyttä kehitysvammaisten kuntoutus- ja asumispalveluissa Hämeenlinnan ja Turun seutukunnissa. Hämeenlinnan seutukunnassa ja kaupungissa Mehiläisellä on kaksi kehitysvammaisten hoivakotia ja Pihlajalinnalla yksi 13-paikkainen tehostettua palveluasumista tarjoava yksikkö. Turun seutukunnassa Mehiläisellä on ilmoittajan mukaan viisi kehitysvammaisten hoivakotia, joista kolme sijaitsee Turussa ja kaksi Paimiossa, sekä Pihlajalinnalla yksi hoivakoti Raisiossa.
74. Ilmoittaja on toimittanut seuraavia markkinatietoja⁴⁹ kehitysvammaisille tarjottavien yksityisten asumispalvelujen markkinoista vuonna 2019:

Yksityinen palveluasuminen (sis. tehostettu ja tavallinen palveluasuminen) ja tuettu asuminen kehitysvammaisille:

	Kokonaismarkkina (Asiakaspaikat)	Mehiläisen markkinaosuus (%)	Pihlajalinnan markkinaosuus (%)
<i>Valtakunnallinen</i>	[6 000-6 500]	[10-20]	[0-5]
<i>Hämeenlinnan seutukunta</i>	[300-500]	[30-40]	[0-5]
<i>Hämeenlinna</i>	[300-500]	[30-40]	[0-5]
<i>Turun seutukunta</i>	[750-950]	[5-10]	[0-5]

⁴⁶ Mehiläinen on ilmoittajan mukaan lisäksi lokakuussa 2019 hankkinut erityisryhmien asumispalveluita tuottavan Provesta Oy:n, joka tarjoaa asumispalveluita pääosin mielenterveyskuntoutujille, mutta kolme sen asumispalveluyksiköistä tuottaa mielenterveyskuntoutujien ohella palveluja rajoitetusti myös kehitysvammaisille.

⁴⁷ Ilmoittajan mukaan Pihlajalinnalla on avaamassa Riihimäelle helmikuussa 2020 toisen Uniikki-yksikön, jossa on 14 asiakaspaikkaa.

⁴⁸ Lisäksi Pihlajalinnalla tuottaa kokonaisulkoistustensa puitteissa kuntien kanssa perustamiensa yhteisyritysten kautta kehitysvammaisten asumispalveluita noin kymmenessä asumisyksikössä.

⁴⁹ Ilmoittaja on lisäksi toimittanut KKV:lle markkinatietoja myynnin arvoon perustuen, sekä sisältäen sekä julkisen että yksityisen palveluntuotannon.

Yksityinen tehostettu palveluasuminen kehitysvammaisille:

	Kokonaismarkkina (Asiakaspaikat)	Mehiläisen markkinaosuus (%)	Pihlajalinnan markkinaosuus (%)
Valtakunnallinen	[5 000-5 500]	[5-10]	[0-5]
Hämeenlinnan seutukunta	[100-300]	[20-30]	[5-10]
Hämeenlinna	[100-300]	[20-30]	[5-10]
Turun seutukunta	[500-700]	[10-20]	[0-5]

75. Ilmoittajan mukaan julkisen tuotannon osuus kehitysvammaisten kuntoutus- ja asumispalveluissa valtakunnallisesti on hieman yli puolet. Ilmoittajan mukaan markkinalla toimii lukuisia toimijoita, kuten valtakunnalliset toimijat Attendo, Esperi ja Validia, jonka lisäksi muita suurempia toimijoita ovat esimerkiksi Humana, KVPS Tukena, Aspa-kodit ja Rinnekoti-Säätiö.

6.3.3 Kuntoutus- ja asumispalvelut mielenterveys- ja päihdekuntoutujille

76. Ilmoittajan mukaan kuntoutus- ja asumispalvelujen markkina mielenterveys- ja päihdekuntoutujille käsittää sekä kuntoutujille suunnatut asumispalvelut ja näiden yhteydessä tarjottavat kuntouttavat palvelut sekä kotiin tuotavat kuntoutuspalvelut. Asumispalveluita mielenterveys- ja päihdekuntoutujille tuotetaan eriasteisesti tuettuina, kuten tavallisena ja tehostettuna palveluasumisena, mutta myös tuettuna itsenäisenä asumisena lähtökohtaisesti kuntoutujan omassa kodissa tai tukiasunnossa.⁵⁰
77. Ilmoittajan mukaan mielenterveys- ja päihdekuntoutujille tarjottavien palveluiden relevantti maantieteellinen markkina on laajuudeltaan todennäköisesti seutukuntatasoa huomattavasti laajempi, ja kunnat ostavat mielenterveys- ja päihdekuntoutujille tarkoitettuja asukaspaikkoja laajalta, jopa 50–200 kilometrin säteeltä.
78. Ilmoittajan mukaan Mehiläisellä on noin 82 mielenterveys- ja päihdekuntoutujien asumispalveluyksikköä, jotka tarjoavat pääasiassa tavallista palveluasumista sekä vähäisemmässä määrin tehostettua palveluasumista ja tuettua asumista. Lisäksi Mehiläinen tuottaa joissain yksiköissä työtoimintaa osana kuntoutusta ja vähäisessä määrin kotihoidon palveluita muun toiminnan yhteydessä.
79. Pihlajalinnalla on ilmoittajan mukaan yksi yksityisiä kuntoutus- ja asumispalveluita mielenterveys- ja päihdekuntoutujille tarjoava

⁵⁰ Ilmoittajan mukaan edellä käsiteltyihin sosiaalipalveluiden asiakasryhmiin verrattuna yksityisten palveluntuottajien osuus on merkittävämpi mielenterveys- ja päihdekuntoutujille tarjottavissa palveluissa ja yksityiset palveluntuottajat tuottavat mielenterveys- ja päihdekuntoutujien palveluasumisesta yli 90 prosenttia.

asumispalveluyksikkö Liedossa. Lisäksi se tarjoaa yhteisyrityksensä Kuu-siolinna Terveys Oy:n kautta mielenterveys- ja päihdekuntoutujien tehostet-
tua palveluasumista yhdessä asumisyksikössä ja tavallista palveluasumista
yhdessä asumisyksikössä Alavudella.⁵¹

80. Ilmoittajan mukaan osapuolilla on päällekkäisyyttä mielenterveys- ja päih-
dekuntoutujille tarjottavissa yksityisissä kuntoutus- ja asumispalveluissa ai-
noastaan Turun seutukunnassa, jossa Mehiläisellä on seitsemän asumis-
palveluyksikköä (neljä Turussa ja kolme Raisiossa) ja Pihlajalinnalla yksi
Liedossa sijaitseva asumispalveluyksikkö.
81. Ilmoittaja on toimittanut seuraavia markkinatietoja⁵² yksityisistä mielenter-
veys- ja päihdekuntoutujien kuntoutus- ja asumispalveluista vuonna 2019:

*Yksityinen palveluasuminen (sis. tehostettu ja normaali palveluasuminen) ja
tuettu asuminen mielenterveys- ja päihdekuntoutujille:*

	Kokonaismark- kina (Asiakaspaidat)	Mehiläisen markkinaosuus (%)	Pihlajalinnan markkinaosuus (%)
<i>Valtakunnallinen</i>	[14 500-15 000]	[10-20]	[0-5]
<i>Turun seutukunta</i>	[1 000-1 200]	[30-40]	[0-5]

Yksityinen tehostettu palveluasuminen mielenterveys- ja päihdekuntoutujille:

	Kokonaismark- kina (Asiakaspaidat)	Mehiläisen markkinaosuus (%)	Pihlajalinnan markkinaosuus (%)
<i>Valtakunnallinen</i>	[5 000-5 500]	[10-20]	[0-5]
<i>Turun seutukunta</i>	[200-400]	[30-40]	[5-10]

82. Ilmoittajan mukaan markkinalla toimii lukuisia yksityisiä yrityksiä ja säätiöitä,
joista valtakunnallisia toimijoita Mehiläisen lisäksi ovat Attendo ja Espero ja
muuta suurempia toimijoita ovat esimerkiksi Humana ja Aspa-kodit.

6.3.4 Lastensuojelupalvelut

83. Ilmoittajan mukaan Mehiläinen tuottaa lisäksi lastensuojelu- ja perhepalve-
luita Mehiläinen-konserniin kuuluvan Familiar-brändin alla. Familiar tarjoaa
laitoshoidon ja tuetun perhehoidon palveluita, tukiperhepalveluita, avohuol-
lon palveluita, ennaltaehkäiseviä perhepalveluita ja jälkihuollon palveluita.

⁵¹ Tätä palveluntarjontaa on käsitelty osana kokonaisulkoistuksia.

⁵² Ilmoittaja on lisäksi toimittanut KKV:lle markkinatietoja myynnin arvoon perustuen, sekä sisältäen sekä julkisen
että yksityisen palveluntuotannon.

Ilmoittajan arvion mukaan Mehiläisen markkinaosuus yksityisesti tuotetuissa lastensuojelun palveluissa Suomessa on noin [10–20] %. Pihlajalinna ei ilmoittajan mukaan tuota lainkaan puhtaasti yksityisiä lastensuojelupalveluita. Sen sijaan se tuottaa lastensuojelupalveluita yhteisyrityksensä Kuusiolinnalla Terveys Oy:n kautta kahdessa lastensuojeluyksikössä.

84. Näin ollen ilmoittajan mukaan ainoastaan Mehiläinen tarjoaa laajamittaisemmin lastensuojelupalveluita, ja Pihlajalinnan toiminta rajoittuu yksinomaan sen Alavuden, Kuortaneen, Ähtärin ja Soinin sosiaali- ja terveystalouden palveluita koskevan kokonaisulkoistuksen piirissä sijaitseviin sijaishuollon yksiköihin. Mehiläinen ei tarjoa lastensuojelun sijaishuollon palveluita kyseisillä alueilla, eikä yrityskaupalla ilmoittajan näkemyksen mukaan ole kielteisiä kilpailuvaikutuksia lastensuojelupalveluiden markkinoilla.

6.4 KKV:n alustava arvio relevanteista markkinoista

85. Tässä päätöksessä ei ole tarvetta ottaa lopullista kantaa relevanttien hyödykemarkkinoiden tai maantieteellisten markkinoiden määrittelyyn, eikä virasto myöskään käsittele tässä päätöksessä kaikkia mahdollisia relevantteja markkinoita, joihin voi liittyä kilpailuhuolia.
86. Useissa viraston markkinatoimijoilta saamissa lausunnoissa on tuotu esiin, että julkinen ja yksityinen palveluntarjonta eivät kysynnän ja tarjonnan näkökulmasta ole toisiaan korvaavia yksityisten terveystalouden markkinoilla.⁵³ Viraston alustavien selvitysten perusteella muun ohella sairaalapalveluiden ja vakuutusyhtiöpalveluiden markkinoilla julkisen sektorin ja yksityisten palveluntarjoajien hoitamien sairauksien tai niiden tekemien toimenpiteiden usein eroavat toisistaan. KKV:lle esitetyn mukaan eroja on esimerkiksi hoitopääsyn ajoissa tai hoitopääsyn kriteereissä. Virasto katsoo, että yrityskaupan kilpailuvaikutusten arvioimiseksi on tarpeen selvittää yksityiskohtaisemmin yksityisen ja julkisen palveluntarjonnan korvaavuutta yksityisten terveystalouden markkinoilla.
87. Ilmoittajan esittämässä markkinamäärittelyssä lääkäri- ja sairaalapalveluiden markkinoihin on katsottu kuuluvaksi joukko erilaisia palveluita ja toimenpiteitä, jotka potilaan näkökulmasta eivät lähtökohtaisesti kuitenkaan ole toisiaan korvaavia. KKV:n arvion mukaan yrityskaupan jatkoselvityksessä on myös tarpeen selvittää yksityiskohtaisemmin, tulisiko kilpailuvaikutuksia lääkäri- ja sairaalapalveluiden markkinoilla tarkastella edelleen erillisiin palveluihin tai toimenpiteisiin segmentoituna.

⁵³ Myös KKV on viimeaikaisessa päätöskäytännössään arvioinut lääkäripalveluiden sekä suun terveydenhuollon markkinoiden osalta, että julkinen ja yksityinen palveluntarjonta eivät lähtökohtaisesti kuulu samoille relevanteille tuotemarkkinoille (KKV:n päätökset asioissa Terveystalo Healthcare Oy / Diacor Terveystalouden palvelut Oy, dnro KKV/1152/14.00.10/2016, sekä Colosseum Dental Group AS / Med Group Hammaslääkärit Oy, dnro KKV/282/14.00.10/2018.)

88. Viraston selvityksissä ja markkinatoimijoilta saaduissa lausunnoissa on myös tuotu esiin seikkoja, jotka viittaavat siihen, etteivät pienet tai johonkin erikoisalaan erikoistuneet, vain kapeaa palveluvalikoimaa tarjoavat toimijat, välttämättä olisi korvaava vaihtoehto laajaa palveluvalikoimaa tarjoaville lääkäriketjuille. Yrityskaupan kilpailuvaikutusten arvioimiseksi voidaan siten jatkoselvityksessä selvittää yksityiskohtaisemmin, muodostaako laajaa palveluvalikoimaa tarjoavien lääkärikeskusten kautta tapahtuva myynti oman relevantin tuotemarkkinansa.
89. Viraston markkinakuulemisessa on lisäksi muun muassa katsottu, että työterveyspalveluiden markkinoilla useita toimipisteitä kattavia sopimuksia tulisi tarkastella omana markkinanaan. Työterveyspalveluiden relevanttien tuotemarkkinoiden mahdollista jakautumista alueellisiin ja useita toimipisteitä koskeviin sopimuksiin on siten tarpeen selvittää tarkemmin jatkoselvityksessä. Viraston alustavien havaintojen perusteella ei myöskään ole selvää, missä määrin julkisesti rahoitettujen työterveyspalveluiden markkinoilla ulkoistusten ja ostopalveluiden eri markkinasegmentit ovat toisiaan korvaavia, ja myös tätä seikkaa on edelleen selvitettävä yrityskaupan jatkoselvityksessä.

7 Yrityskaupan kilpailuvaikutukset

7.1 Yksityisesti tuotettujen työterveyspalveluiden markkinat

90. Ilmoittaja katsoo, että Mehiläisen ja Pihlajalinnan toiminta työterveyspalveluissa on ensisijaisesti toisiaan täydentävää ja niiden maantieteelliset toimipisteverkostot pääosin limittäisiä. Ilmoittajan mukaan Pihlajalinnan toiminta on useilla markkinoilla ja päällekkäisillä alueilla Mehiläistä volyymiltaan huomattavasti pienimuotoisempaa. Ilmoittajan mukaan osapuolet eivät myöskään ole toistensa lähimpiä kilpailijoita millään relevantilla yksityisesti tuotettujen työterveyspalvelujen markkinalla. Mehiläisen lähisin kilpailija on Terveystalo. Lisäksi markkinoille jää yrityskaupan jälkeen myös useita muita vähintään alueellisia toimijoita.
91. Ilmoittaja on esittänyt alalle tulon esteiden olevan lähtökohtaisesti matalat, pois lukien suurten yritysten useita toimipaikkoja kattavissa valtakunnallisissa työterveyssovitimuksissa sekä sairaalapalveluissa. Lääkäri- ja työterveyspalveluiden tarjonta ei ilmoittajan mukaan vaadi suuria investointeja diagnostiikkaan, sillä palveluiden tarjoamisessa voi tehdä yhteistyötä niihin erikoistuneiden toimijoiden kanssa. Lisäksi teknologian kehittyminen on mahdollistanut etävastaanottojen yleistymisen vähentäen samalla toimitilojen merkitystä.
92. Ilmoittajan mukaan lääkärit päättävät itse hinnoittelustaan ja keskittymän mahdollisuus vaikuttaa yksityisten työterveyspalveluiden hintatasoon on rajallinen. Sikäli, kun työterveyspalveluyritykset sopivat hinnoittelusta työterveys- ja vakuutusyhtiöasiakkaiden kanssa, ilmoittajan mukaan vakuutusyhtiöillä ja suuremmilla työterveysasiakkailta on huomattavaa neuvotteluvoimaa.

Lisäksi julkisen sektorin oma palveluntuotanto synnyttää ilmoittajan mukaan merkittävää kilpailupainetta yksityisille terveystalveluiden tarjoajille.

93. Osa viraston kuulemista markkinatoimijoista on lausunnossaan katsonut, ettei yrityskauppa johda haitallisiin kilpailuvaikutuksiin terveystalveluiden tai sen eri segmenttien markkinoilla Suomessa.
94. Useat KKV:n kuulemat markkinatoimijat ovat toisaalta tuoneet esiin, että terveystalveluiden markkinoilla on yritysostojen seurauksena tapahtunut keskittymistä. Useissa lausunnoissa on nostettu esiin huoli siitä, että toteutuessaan yrityskauppa johtaisi yksityisten terveystalveluiden markkinalla kahden suurimman toimijan määräävään asemaan ja hintojen nousuun. Tarjonnan vähentymisen on todettu heikentävän asiakkaiden mahdollisuuksia kilpailuttaa toimijoita. Lisäksi pienempien toimijoiden ja julkisen sektorin osapuolille tuottama kilpailupaine on nähty rajalliseksi. Lausunnoissa on tuotu esiin mahdollisia kilpailuhuolia kaikkien yksityisten terveystalveluiden markkinoiden osalta.
95. Useassa viraston saamassa lausunnossa nähtiin myös alalle tulon ja siellä laajenemisen esteet ilmoittajan esittämää korkeammiksi. KKV:lle on muun muassa esitetty, että esimerkiksi etälääkäripalveluita ei voitaisi nähdä kokonaan korvaavaksi fyysiselle toimipisteverkostolle, johtuen muun ohella etävastaanoton sopivuudesta vain tietyn tyyppisten sairauksien hoitoon.
96. Lisäksi KKV:n saamissa lausunnoissa on esimerkiksi vakuutusyhtiöpalveluiden osalta tuotu esiin, että terveystalveluntarjoajan maantieteellisen toiminta-alueen ja palveluvalikoiman tulee olla riittävän kattava, jotta se varmistaa riittävän sujuvan ja tehokkaan palvelun vakuutusyhtiöiden asiakkaille. Toimipisteverkoston kattavuus on nähty tärkeäksi myös työterveystalveluissa etenkin useita toimipisteitä koskevien työterveystalvelusopimusten asiakkaiden näkökulmasta. Lausunnoissa on tuotu esiin myös pienempien toimijoiden riippuvaisuus isompien toimijoiden kumppanuussopimuksista työterveystalveluiden tarjonnassa.

7.2 Terveystalveluun ulkoistusten ja ostopalveluiden markkinat

97. Ilmoittajan näkemyksen mukaan yrityskaupalla ei ole haitallisia vaikutuksia terveystalveluun ulkoistusten ja ostopalveluiden markkinoilla. Ilmoittajan mukaan palvelutuotannon ulkoistamista harkitessaan kunnilla on oman palvelutuotannon ja palvelutuotannon ulkoistamisen lisäksi mahdollisuus järjestää palvelutuotanto esimerkiksi yhteistyössä muiden kuntien kanssa kuntayhtymä- tai vastuukuntamallilla, ja julkisen sektorin oma palvelutuotanto synnyttää tosiasiallista kilpailupainetta markkinoilla toimiville yrityksille.
98. Julkisella sektorilla on myös ilmoittajan mukaan tasapainottavaa ostajavoimaa. Kunta voi palvelutuotantonsa ulkoistaessaan valita missä laajuudessa ja millä ehdoin ulkoistaminen toteutetaan. Esimerkiksi palveluntarjoajan pyrkimys korottaa hintoja, johtaisi ilmoittajan mukaan todennäköisesti

siihen, etteivät kunnat enää jatkaisi palveluiden ulkoistamista vaan järjestäisivät palvelut jollain vaihtoehtoisella tavalla.

99. Ilmoittajan mukaan myös alalle tulon esteet ovat matalat ulkoistusmarkkinoilla, sillä tarvittavat tuotannontekijät siirtyvät yleensä liikkeenluovutuksella julkiselta toimijalta yksityiselle palveluntuottajalle, eikä tarjouskilpailuun osallistuminen lähtökohtaisesti edellytä tarjoajilta merkittävää olemassa olevaa omaa tuotantokapasiteettia tarjouskilpailun kohteena olevalla alueella. Ilmoittajan mukaan osapuolten markkinaosuudet kuvastavat huonosti kyseisten markkinoiden rakennetta ja keskittymisastetta.
100. Viraston markkinatoimijoilta saaduissa lausunnoissa on tuotu esiin, että terveydenhuollon ulkoistusten markkinat ovat keskittyneet yritysostojen myötä, ja nyt puheena oleva yrityskauppa keskittää markkinoita edelleen. Lausunnoissa on katsottu, että markkinan keskittyminen harvemmille toimijoille vähentää hinta- ja laatukilpailua, asiakkaiden valinnanvapautta sekä palveluiden järjestäjien ohjausvoimaa suhteessa tuottajiin. Markkinaehtoisena kilpailun vähentyessä, myös julkisen sektorin tavat järjestää palveluitaan kaventuisivat entisestään.
101. Eräissä markkinatoimijoiden lausunnoissa on lisäksi todettu markkinoiden keskittyvän myös terveydenhuollon henkilöstöpalveluiden markkinoilla. Toiteutuessaan yrityskauppa voisi johtaa toimijoiden määrän vähenemiseen kuntien hankkimissa terveydenhuollon henkilöstöpalveluissa, ja kilpailun kaventuessa vaikuttaa haitallisesti myös kyseisten palvelujen saatavuuteen.

7.3 Sosiaalipalveluiden markkinat

102. Ilmoittajan näkemyksen mukaan yrityskauppa ei myöskään johda haitallisiin kilpailuvaikutuksiin millään relevantilla sosiaalipalveluiden markkinasegmentillä. Kunnat ja kuntayhtymät voivat ilmoittajan mukaan valita missä laajuudessa ja millä ehdoin ne hankkivat sosiaalipalveluita kolmansilta toimijoilta, eikä yksityisen tai kolmannen sektorin toimijoilla ole neuvotteluvoimaa suhteessa kuntiin ja kuntayhtymiin. Myös julkisesti tuotetut sosiaalipalvelut vastaavat ilmoittajan mukaan sisällöltään pitkälti yksityisten tuottamia palveluita, ja julkinen tuotanto muodostaa huomattavaa hinnoittelupainetta siitäkin huolimatta, että julkinen ja yksityinen sektori eivät suoraan kilpaile kuntien ja kuntayhtymien järjestämissä tarjouskilpailuissa.
103. Ilmoittajan mukaan Pihlajalinna keskittyy pääasiassa ikääntyneille tarjottavien asumispalveluiden segmentille, kun taas kehitysvammaisten ja mielen-terveys- ja päihdekuntoutujien asumispalveluissa Pihlajalinnan tuoma markkinaosuuden lisäys on marginaalinen. Myös alalle tulon esteet ovat ilmoittajan mukaan lähtökohtaisesti matalat, ja markkinoilla jo toimivien palveluntarjoajien on suhteellisen helppo laajentaa toimintaansa. Lisäksi sote-uudistus tulee muuttamaan sosiaalipalveluiden markkinoita.

104. Osa viraston kuulemista markkinatoimijoista on katsonut, ettei yrityskaupalla ole haitallisia kilpailuvaikutuksia sosiaalipalveluiden markkinoilla Suomessa.
105. Toisaalta osassa markkinatoimijoiden lausunnoista on tuotu esiin, että yrityskaupan myötä keskittymän markkinaosuus muodostuu osalla niiden toiminta-alueilta merkittäväksi. Esimerkiksi ikääntyneiden asumispalveluiden markkinoilla on viime vuosina tapahtunut keskittymistä, ja yrityskauppa vahvistaisi keskittymän markkina-asemaa ikääntyneille tarjottavien asumispalveluiden markkinoilla. Erityisesti Hämeenlinnan ja Lounais-Pirkanmaan alueilla keskittymän markkinaosuuden on katsottu muodostuvan merkittäväksi. Eräässä virastolle toimitetussa launnossa on lisäksi katsottu, että vaikka yrityskaupan tuoma markkinaosuuden lisäys ei kehitysvammaisille tarjottavissa kuntoutus- ja asumispalveluissa ole merkittävä, keskittymän markkinaosuus nousee suureksi erityisesti Hämeenlinnan seudulla, mikä voi estää Hämeenlinnan seudulla muiden toimijoiden markkinoille tuloa ja kilpailua. Myös mielenterveys- ja päihdekuntoutujille tarjottavissa kuntoutus- ja asumispalveluissa keskittymän markkinaosuuden on katsottu nousevan merkittäväksi erityisesti Turun seutukunnassa.
106. Viraston markkinaselvityksissä on myös tuotu esiin, että esimerkiksi sopivien kiinteistöjen puute tai tarve suuriin ja pitkäaikaisiin kiinteistöinvestointeihin saattaa estää kilpailutukseen osallistumisen, ja siten vaikeuttaa alalle tuloa asumispalveluiden markkinoilla, sillä asumispalvelua kilpailuttaessaan kunnat edellyttävät pääsääntöisesti palvelun tarjoamisen lisäksi myös sopivaa kiinteistöä. Myös puitejärjestelyjen käyttö aiheuttaa uudelle toimijalle riskejä toiminnan käynnistämiseen, sillä kunta ei puitejärjestelyssä sitoudu palveluiden ostoon.
107. Lisäksi lausunnoissa on tuotu esiin, että yrityskauppa lisäisi suurten toimijoiden neuvotteluasemaa suhteessa palveluita hankkiviin kuntiin. Yrityskaupan jälkeen keskittymä pystyisi käyttämään neuvotteluvoimaansa ostajatahoihin nähden. Esiin on tuotu myös huoli siitä, että pienten yritysten poistussa markkinalta, suurten toimijoiden olisi mahdollista nostaa hintojaan.

7.4 KKV:n alustava arvio mahdollisista kilpailuvaikutuksista

108. Tässä päätöksessä esitetyt KKV:n kannanotot ovat alustavia, eivätkä ne myöskään muodosta tyhjentävää luetteloa mahdollisista kilpailuongelmista.
109. KKV:n alustavien selvitysten ja ilmoittajan esittämien markkinatietojen perusteella keskittymän markkinaosuus saattaa muodostua merkittäväksi useilla yksityisten terveyspalveluiden markkinasegmenteillä erityisesti pelkkää yksityistä palveluntuotantoa tarkasteltaessa. Myös esimerkiksi terveydenhuollon kokonaisulkoistusten markkinalla keskittymän markkinaosuus muodostuu ilmoittajan esittämien markkinaosuustietojen perustella huomattavaksi.

110. Lisäksi erityisesti yksityisten terveystalveluiden alueellisessa tarkastelussa keskittymän markkinaosuus näyttäisi muodostuvan osassa päällekkäisiä markkinoita ja alueita korkeaksi. Esimerkiksi eräissä seutukunnissa keskittymä olisi ainoa tai lähes ainoa yksityinen työterveystalveluita tarjoava toimija. Lisäksi esimerkiksi ilmoittajan esittämien markkinaosuusarvioiden perusteella keskittymän markkinaosuus lääkäri- ja tukipalveluiden markkinan kapeammalla segmentoinnilla nousisi korkeaksi joidenkin segmenttien ja päällekkäisten alueiden osalta.
111. Arvioidessaan jatkoselvityksen tarvetta KKV on ottanut alustavan rakenteellisen tarkastelun lisäksi huomioon sen, että useat viraston kuulemista markkinoimijoista ovat ilmaisseet huolensa yrityskaupan kilpailuvaikutuksista sekä markkinan keskittymisestä kahdelle suurelle toimijalle yrityskaupan seurauksena.

8 Johtopäätös

112. Ottaen huomioon edellä esitetyt markkinoiden rakennetta sekä yrityskaupan osapuolten kilpailutilannetta koskevat havainnot KKV katsoo, että yrityskaupan kilpailuvaikutuksia yrityskaupan kannalta relevanteilla markkinoilla on edelleen selvitettävä.
113. Alustavan tarkastelun perusteella yrityskauppa saattaa aiheuttaa haitallisia kilpailuvaikutuksia yksityisasiakkaille tarjottavien terveystalveluiden, työterveystalveluiden ja vakuutusyhtiöpalveluiden markkinoilla sekä terveydenhuollon ulkoistusten ja ostopalveluiden markkinoilla. Lisäksi yrityskaupan kilpailuvaikutuksia sosiaalipalveluiden markkinoilla on edelleen selvitettävä. Asiassa on aiheellista tutkia yrityskaupan kilpailuvaikutuksia yksityiskohtaisesti jatkoselvityksessä.

9 Sovelletut säännökset

Kilpailulaki (948/2011) 21, 22, 24 ja 26 §.

10 Muutoksenhaku

Kilpailulain 44 §:n perusteella yrityskaupan ilmoittaja ei saa hakea muutosta tähän KKV:n päätökseen valittamalla.

11 Lisätiedot

Lisätietoja päätöksestä antaa erityisasiantuntija Lauri Kirkkola, puhelin 029 505 3073, sähköposti etunimi.sukunimi@kkv.fi.

Ylijohtaja

Timo Mattila

Erityisasiantuntija

Lauri Kirkkola